

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalian koulutusohjelma / ylempi AMK

Marja-Leena Selenius

”SAAN ROHKEUTTA JOS TAHDON”

Lasten kokemuksia ympärivuorokautisesta päiväkodista

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / ylempi AMK

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen

SELENIUS, MARJA-LEENA

Saan rohkeutta jos tahdon

Lasten kokemuksia ympärivuorokautisesta päiväkodista

Opinnäytetyö

53 sivua + 8 liitesivua

Työn ohjaaja

Yliopettaja Minna Veistilä

Maaliskuu 2011

Toimeksiantaja

Vantaan kaupunki

Avainsanat

vuorohoito, lasten kokemukset

”Saan rohkeutta jos tahdon” on laadullinen tutkimus lasten kokemuksista Vantaalla toimivassa ympärivuorokautisessa päiväkodissa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten lapset kokevat hoitoon tulemisen, siellä olemisen ja yöksi jäämisen. Tavoitteena on myös kuvata lasten kokemuksia leikistä, kiusaamisesta ja peloista sekä siitä, miten turvallisina ja luotettavina lapset kokevat päiväkodin aikuiset. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on myös lisätä pedagogista keskustelua, joka pohjautuu lasten kokemuksiin.

Tutkimus on etnometodologinen haastattelututkimus. Tutkimusta varten haastateltiin kymmenen 4 – 6-vuotiaasta lasta, jotka kaikki ovat Hansin päiväkodissa hoidossa myös öisin ja viikonloppuisin. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2010.

Lapset tulevat mielellään päiväkotiin. Heillä on kavereita, ja vaikka paras kaveri ei aina olisikaan paikalla tai lähtee kesken leikin kotiin, luottavat lapset siihen, että he saavat uuden kaverin tai nauttivat leikkimisestä yksin. Yöksi jääminen tuntuu lapsista joskus kurjalta, ja he ikävöivät kotia, vanhempiaan ja sisarruksiaan. Kaikki haastatellut lapset ovat kokeneet kiusaamista ja he toivovat aikuisten puuttuvan kiusaamiseen. Joskus lapsia pelottaa päiväkodissa, etenkin yöllä. Ehkä yllättävää on, että aina lapset eivät kuitenkaan uskalla kertoa aikuiselle peloistaan, kiusaamisesta tai ikävästään.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

SELENIUS, MARJA-LEENA

I have courage if I want

Children`s experience in round-the-clock kindergarten

Bachelor`s Thesis

53 pages + 8 pages of appendices

Supervisor

Yliopettaja Minna Veistilä

Commissioned by

Vantaa

March 2011

Keywords

round-the-clock kindergarten, children`s experience

“I have courage if I want” is a qualitative study from children`s experience in round-the-clock kindergarten which is located in Vantaa. The aim of the study was to find out how children experience day care when they come there, when they are there and when they stay care over night. The aim was also to describe children`s experience from play, bullying and fear in day care and how trustworthy and comfortable they experience the adults there, in other words can they tell adults about their experience. One of the goal was also to increase the pedagogical conversation which is based on children experience.

The study is an etnomethodological interview study. Interviews were made whit ten children. They were 4 - 6 years old and everyone needs daycare also at nights and weekends. Interviews were made in September in 2010.

According to the results, children like to come to daycare to round-the-clock kindergarten. They have friends and they haven`t any problems if the best friend are not in care. They trust that they would have new friend or they can play also alone. Children experienced it sad sometimes if they had to stay in care over night. They miss their home, parents and theirs sisters and brothers. Everyone has experience from bullying and they hoped that an adult in daycare can intervene to bullying. Sometimes the children had feared in daycare, especially in nights. It was also surprise that they couldn`t always to tell an adult about theirs fears, bullying or missing.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	HANSIN TOIMINTAYKSIKKÖ	8
2.1	Kohtaavuuden ongelma päiväkodissa	10
2.2	Kiintymyssuhteen tukeminen päiväkodissa ja Vantaan varhaiskasvatuksessa	12
2.3	Vantaan varhaiskasvatuksen tavoitteet ja haasteet	16
3	PÄIVÄHOITO HALLINNOLLIS-TOIMINNALLISENA KONTEKSTINA	17
4	LAPSUUS JA LASTEN OSALLISUUS	20
4.1	Lapsuus institutionaalisenä ilmiönä	20
4.2	Lapsilähtöisyys	21
4.3	Lasten osallisuus	23
5	LAPSEN ARJEN ILMIÖITÄ	24
5.1	Vertaissuhteet	24
5.2	Leikki	26
5.3	Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen	28
6	TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT	29
7	LAPSIHAASTATTELUIJEN HAASTE	31
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA ANALYSOINTI	33
9	LASTEN HAASTATTELUIJEN TULOKSET	38
9.1	Päivähoitoon tuleminen ja siellä vietetty aika	38
9.2	Leikkiminen, kaverit ja kiusaaminen	41
9.3	Yöksi tuleminen ja yön viettämien päiväkodissa	43
9.4	Lasten kokemukset pelkäämisestä	43
9.5	Lasten kokemukset ikävästä	44
9.6	Uskaltavatko lapset kertoa aikuiselle?	45
9.7	Hyvä hoitaja ja toiveet päivähoidolle	46
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
11	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	50

12 JÄLKIVIISAUTTA	51
13 JATKOTUTKIMUSAIHEITA	52
LÄHTEET	54
LIITTEET	

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Tutkimuslupa vanhemmilta lapsen haastatteluun

1 JOHDANTO

Suomessa on tehty paljon tutkimuksia lapsista ja nuorista, heidän hyvinvoinnistaan ja ongelmistaan. Myös päivähoidosta on tehty useita tutkimuksia. On tutkittu mm. oppimisympäristöä, vanhempien ja työntekijöiden kokemuksia esimerkiksi päivähoidon saatavuudesta, laadusta jne. Näihin päiviin asti tutkimukset ovat olleet usein suunnattuja aikuisille, jotka työskentelevät lasten ja nuorten kanssa. Vantaan kaupunki osallistui vuonna 2008 pääkaupunkiseudun päivähoidossa olevien lasten vanhemmille suunnattuun kyselytutkimukseen. Kyseisessä tutkimuksessa vanhemmat toivoivat yleisimmin kehittämiskohteeksi päivähoidossa lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtimisen, lapsen viihtymisen päivähoidossa sekä toiminta- ja leikkimahdollisuuksien monipuolisuuden. (Pääkaupunkiseudun kuntien päivähoidon asiakaskysely 2008 Vantaa, 7).

On tärkeää, että yhä enemmän on herätty huomaamaan ja luottamaan, että lapset osaat myös itse kertoa itseään koskevista asioista ja kokemuksista. Esimerkkinä ”lasten äänellä” tehdyistä tutkimuksista mainittakoon Kaisa Salmen opinnäytetyö ”Esikoulu-
laisten kokemuksia kiireestä” (2009) sekä Laura Kirveen ja Maria Stoor-Gennerin raportti lasten kokemuksista kiusaamisesta ja kaverisuhteiden ulkopuolelle jäämisestä (2010). Oman innoitukseni opinnäytetyöhöni sain luettuani Taina Kyrönlampi-Kylmäsen kirjoittaman kirjan Arki lapsen kokemana (2007). Kirja kertoo 5–7-vuotiaiden lasten arjen kokemuksista päiväkodissa ja kotona. ”Saan rohkeutta jos tahdon” on opinnäytetyö lasten kokemuksista Hansin ympärivuorokautisessa päiväkodissa.

Olen itse työskennellyt 20 vuotta Vantaan Korso - Koivukylän -alueella toimivassa Hansin toimintayksikössä, joka on poikkeava-aikainen päivähoidon yksikkö. Itseäni ovat aina kiinnostaneet lasten kokemukset nimenomaan poikkeava-aikaisessa eli omassa tapauksessani ympärivuorokautisessa päiväkodissa. Olen aina haaveillut siitä, miten kiinnostavaa olisi haastatella lapsia heidän kokemuksistaan vuorohoidossa. Olen usein työssäni pohtinut lasten ikävää, kun lapsi on esim. toista vuorokautta hoidossa tai kun lapsi käy kotona viettämässä aikaa vain muutaman tunnin ja tulee sitten takaisin hoitoon. Olen pohtinut, huomaammeko ja ymmärrämmekö me työntekijät aina lasten ajatuksia ja tunteita heidän jäädessään hoitoon.

Tässä tutkimuksessa tavoitteenani on selvittää lasten kokemuksia vuorohoidossa. Haluan selvittää, miten lapset kokevat hoitoon tulemisen ja siellä viettämänsä ajan ja miltä tuntuu olla yötä hoidossa. Haluan selvittää, millaisia ystävyyssuhteita heillä on ja miltä tuntuu kun kaveri lähtee kesken leikin kotiin tai onko heillä kokemuksia kiusaamisesta. Haluan myös selvittää, kuinka turvallisina luotettavana lapset kokevat aikuiset, uskaltavatko he kertoa ikävästään, peloistaan tai siitä, että heitä kiusataan.

Tarkoitukseni ei ole kuvata, onko vuorohoito hyvää tai huonoa vaan tuoda esille lasten kokemuksia vuorohoidossa. Haluan kertoa, miten lapset kokevat hoitoon tulemisen ja siellä viettämänsä ajan, miltä heistä tuntuu jäädä yöksi hoitoon tai miltä tuntuu kun kaveri lähtee kesken leikin kotiin. Tarkoitukseni on myös esittää vinkkejä meille aikuisille, miten tätä päivähoiton muotoa voisi kehittää niin, että lapset tulisivat paremmin huomioduksi heidän omassa kontekstissaan päivähoitossa. Yritän vastata aiemmin mainitsemiini vanhempien toiveisiin tuomalla esille lasten ajatuksia ja siten mahdollisesti esimerkiksi parantaa lasten hyvinvoinnista huolehtimista päiväkodissa.

Lapsuus on muuttunut paljon esimerkiksi omasta lapsuudestani 1960-luvulla. Tutkimuksia, joissa lapset itse kertovat omista kokemuksistaan vuorohoidossa ei ole, joten opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä en ole voinut niitä hyödyntää. Opinnäytetyössäni on aineistoa tämän päivän lapsuudentutkimuksista eli siitä, miten tämän päivän tutkijat näkevät lapsuuden kontekstin. Toivon, että opinnäytetyöni lukijalle herää ajatus siitä, mitä tämän päivän lapsuus päiväkodissa on, miten se on muuttunut ja miten se mahdollisesti tulevaisuudessa muuttuu. Toivon, että opinnäytetyöni olisi pieni ”paketti”, joka sisältää tulkintoja uusimmista tutkimuksista sekä lasten kokemuksia tämän päivän lapsuudesta päiväkodissa, etenkin Hansin ympärivuorokautisessa päiväkodissa.

Hyvän perustan työlleni antaa Vantaan varhaiskasvatuksen Hyvinvointityö toimintayksiköissä -ohjeistus. Vantaan hyvinvointityössä kiinnitetään huomiota kasvatuskumppanuuteen, suotuisaan kasvuympäristöön, hyvinvointityötä edistäviin rakenteisiin sekä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen, jossa lapsen kuuleminen ja osallisuuden tukeminen ovat merkittävässä osassa. Osallisuus on lapsen kokemus yhteenkuuluvaisuudesta ja tunne siitä, että tämä on minun ryhmäni. Yhteenkuuluvaisuuden tunne ehkäisee kiusaamista ja jopa estää sen alkamista. Lapsen kuuleminen on

tärkeää, lapsella on oikeus kertoa vaikeiksi kokemistaan asioista. (Varhaiskasvatuksen hyvinvointityö toimintayksiköissä.)

Uskon, että opinnäytetyöstäni on iloa ja hyötyä vuorohoidon työntekijöille, vuorohoidossa olevien lasten vanhemmille, päättäjille ja seuraaville aiheesta kiinnostuneille opinnäytetyöntekijöille. ”Saun rohkeutta jos tahdon” on erään lapsen ajatus siitä, uskaltaako hän kertoa aikuiselle ikävästä, kiusaamisesta, peloista jne. Kaikki lapset eivät ajattele näin positiivisesti. Toivon, että työntekijät ympärivuorokautisessa hoidossa kuulisivat paremmin lapsen ääntä työtä tehdessään ja sitä suunnitellessaan, vanhemmat ymmärtäisivät lastensa tuntemuksia ja kokemuksia, päättäjät heräisivät huomioimaan myös lasten tarpeet ja tulevat opiskelijat kiinnostuisivat ja innostuisivat tuomaan yhä enemmän lapsen äänen kuuluviin. Olkoon tämä opinnäytetyöni myös kunnianosoitus Hansin päiväkodille, joka viime vuonna täytti 20 vuotta.

2 HANSIN TOIMINTAYKSIKKÖ

Vantaalla päiväkodeissa tarjotaan sekä normaaliaikaista että poikkeava-aikaista päivähoitoa. Normaaliaikainen päiväkotia tarkoittaa päiväkotia, joka on auki tarvittaessa arkisin klo 6.00–18.00. Poikkeava-aikainen päiväkotia voi olla auki maanantaista perjantaihin klo 6.00–22.00 tai ympäri vuorokauden viikon jokaisena päivänä, kuten Hansin toimintayksikkö on.

Hansin toimintayksikkö toimii Vantaalla Korso-Koivukylän alueella. Siihen kuuluu Hansin ympärivuorokautinen päiväkotia ja ns. normaaliaikainen Valtikan päiväkotia, jossa on hoidossa lähinnä esiopetusikäisiä lapsia. Vantaalla toimii kolme ympärivuorokautista hoitoa tarjoavaa päiväkotia, joista Hansin toimintayksikön lisäksi toimii Tikkurilan alueella yksi sekä Myyrmäen ja Martinlaakson alueella yksi. Näiden päiväkotien lisäksi toimii myös neljä niin sanottua iltahoitoa tarjoavaa päiväkotia. Vuonna 1990 perustettu Hansin toimintayksikkö on näistä poikkeava-aikaisista päiväkodeista ensimmäinen ja vartavasten ympärivuorokautista hoitoa tarjoavaksi päiväkodiksi rakennettu.

Kuva 1. Hansin päiväkoti 2011

Kuvassa 1 on Hansin päiväkoti helmikuussa 2011. Hansin päiväkodissa on tällä hetkellä hoidossa yhteensä 87 lasta. Nuorimmat ovat n.11 kuukauden ikäisiä ja vanhimmat lapset esikoululaisia. Hansissa toimii neljä vuorolapsille tarkoitettua ryhmää: Kisällien ryhmä alle kolmivuotiaille lapsille, Mestareiden ja Torppareiden ryhmät n. 3–5-vuotialle lapsille sekä vuoroesiopetusryhmä. Tämän ryhmän nimen lapset päättävät vuosittain äänestämällä nimistä, joita he ovat itse ehdottaneet. Tässä ryhmässä on vuorohoitoa tarvitsevien esiopetusikäisten lisäksi myös viisivuotiaita lapsia. Hansissa on kuuden lapsiryhmän tilat, mutta tiloja on muokattu siten, että ne palvelevat paremmin lasten tarpeita eli esimerkiksi vuoroesiopetuksen käytössä on kahden ryhmän tilat samoin kuin pienimmillä eli Kisällien ryhmällä.

Pienten Kisällien ryhmässä on hoidossa 18 lasta, joiden kanssa työskentelee kuusi lastenhoitajaa ja yksi lastentarhanopettaja. Mestareiden ja Torppareiden ryhmissä on hoidossa 22 lasta molemmissa ja heitä hoitaa ja kasvattaa molemmissa ryhmissä kolme lastenhoitajaa ja kaksi lastentarhanopettajaa. Vuoroesiopetusryhmässä on 25 lasta, 3 ½ lastenhoitajaa ja kaksi lastentarhanopettajaa, joista toinen toimii varajohtajana. Kasvatuksesta vastaava henkilökunta on siis 21 ½ henkilöä. Näiden lisäksi Hansin päiväkodissa on yksi laitoshuoltaja ja kolme henkilöä keittiössä.

Kaikki lapset on otettu hoitoon vuorohoidon perusteella, eli vanhempien vuorotyön tai opiskelun takia lapset tarvitsevat poikkeava-aikaista hoitoa. Lasten hoitoajat vaihtelevat muutamasta tunnista toista vuorokautta kestävään hoitoon. Ryhmien lapsilukumäärä saattaa vaihdella paljonkin toimintakauden aikana. Moni uusi lapsi aloittaa Hansissa kesken toimintakauden tai vuorohoidon tarve loppuu kesken toimintakautta.

Vantaan kaupungin arvot ovat innovatiivisuus, yhteisöllisyys ja kestävä kehitys. Hansin päiväkodin kaikessa toiminnassa ja suunnittelussa on tavoitteena hyvinvoiva lapsi, jonka arki päiväkodissa on hyvä.

2.1 Kohtaavuuden ongelma päiväkodissa

Tätä päivää leimaa yhä enemmän ns. reaaliajassa eläminen. Elämä on kiireisempää, ja kaikki tapahtuu yhä nopeammin. Työnantajien on vastattava tähän kiireeseen ja reaaliajassa elämiseen vaatimalla työntekijöiltään yhä enemmän joustoja ja muuttuvia työaikoja. Tästä hyvä esimerkki on kauppojen aukioloaikojen muuttuminen vuoden 2010 alusta. Myös lasten päivärhythmi muuttuu. Enää ei lähdetä aamulla päiväkotiin ja tulla iltapäivällä takaisin kotiin omien ihmisten, tavaroiden ja esineiden luo, vaan vanhempien työn takia lapsi voi joutua olemaan päiväkodissa vuorokauden tai useammankin. Lapsi voi myös niin sanotusti piipahtaa kotona muutaman tunnin palatakseen takaisin päiväkotiin. Työnantajille työntekijän lasten hoitojärjestelyt ovat usein kaukainen ongelma, eikä lapsen ääni ja ikävä kuulu heille asti. Mutta meidän, jotka olemme lasten kanssa työssä, pitäisi pysähtyä ja kuunnella lasta, vaistota hänen ajatuksiaan ja antaa hänelle mahdollisuus läheisyyteen, jota hän ehkä ikävoi.

Poikkeava-aikaisen päiväkodin arkea värittää lasten hoitoaikojen jatkuva muuttuminen tai niiden ilmoittaminen viime hetkellä. Erittäin usein on myös tilanteita, että vanhemmat tuovat lapsensa hoitoon ilmoittamatta etukäteen. Perheiden tulisi kuitenkin ilmoittaa lasten vuorot etukäteen viimeistään viikkoa ennen tarvittavaa hoitoa. Aina tämä ei kuitenkaan onnistu sillä työvuoroja voidaan muuttaa lyhyellä varoitusajalla. Hansin päiväkodin periodityössä olevan henkilökunnan työvuorot tehdään kolmen viikon jaksoina viikkoa ennen periodin alkua. Näin ollen on jatkuva haaste arvioida henkilökunnan todellista tarvetta etukäteen suhteessa lapsiin.

Perusta hyvälle, laadukkaalle hoidolle ja kasvatukselle on, että henkilökuntaa on suhteessa lapsiin sopiva määrä. Vuorohoitoon tarvittaisiin omat suhdeluvut ottaen huomi-

oon lasten pitkät hoitajaksot ja hoitovuorojen epäsäännöllisyys. Hoitovuorojen epäsäännöllisyys saa aikaan sen, että vuorohoidossa olevilla lapsilla on sosiaalisia kontakteja huomattavasti enemmän kuin niin sanotussa normaaliaikaisessa päivähoidossa. Toisaalta tämä on rikkaus, mutta jatkuvana ilmiönä se voi olla lapselle väsyttävää. Toisaalta illalla nukkumaan mennessä lapsi tarvitsee erityishuomiota, jolloin yksi aikuinen seitsemän lapsen kanssa voi olla liian vähän. Hansin päiväkodin arkea värittävät myös sijaislapset, jotka ovat normaaliaikaisessa päiväkodissa hoidossa arkisin, mutta tarvitsevat silloin tällöin viikonloppu- tai iltahoitoa. Samoin sijaiset henkilökunnan sairaustapausten aikana vaihtuvat ja vain harvoin sijainen on ennestään tuttu lapselle. (Koivunen 2010.)

Hansin päiväkodissa olemme yrittäneet parantaa lasten ja henkilökunnan kohtaavuutta päivittäisillä ns. koontilistoilla, jotka yövuorolainen laatii aina kahdelle seuraavalle päivälle eteenpäin. Koontilistaan merkitään ilmoitetut lasten ja henkilökunnan vuorot. Joka iltapäivä on niin sanottu iltapalaveri, jossa tarkastamme seuraavan päivän lasten määrän ja henkilökunnan määrän sekä suunniteltujen työvuorojen toimivuuden. Jos suhdeluvut eivät toteudu tai tilanne muuten vaatii, henkilökunta vaihtaa tarpeen mukaan omaa vuoroaan tai ryhmää.

Päivähoidolla on, kuten näinä aikoina kaikilla, tiukat budjetit ja esimerkiksi sijaisten palkkaaminen on jatkuvan tarkkailun alaisena. Tällä hetkellä sijaisen saa toki palkata, jos siihen on todellinen tarve, mutta aina sijaisia ei saa ja toisaalta sijainen voi olla heikon kielitaitonsa tai osaamattomuutensa takia herkästi reagoivassa lapsiryhmässä jopa haittatekijä. (Koivunen 2010.)

Jos halutaan taata hyvä, laadukas ja pedagogisesti tasokas hoito, ei ympärivuorokautisessa hoidossa voi aina ”tuijottaa” vain suhdelukuihin, vaan on otettava huomioon myös lasten erityistarpeet, kuten pitkät hoitovuorot. Iltaisin voi olla hoidossa yksivuotiaita, jotka haetaan vasta klo 22. He voivat olla väsyneitä ja itkuisia, mutta eivät kuitenkaan saisi nukahtaa, jotta yöuni kotona onnistuisi. Klo 20 lapsia tulee yöhoitoon ja syystäkin he kaipaavat erityishuomiota ja syliä. Tällöin ei voida ajatella pelkkiä päivähoitolain suhdelukuja vaan on otettava huomioon lasten tarpeet. Sama tilanne on aamulla kello viidestä eteenpäin, kun ensimmäiset lapset tulevat hoitoon ja pienimmät nukkujat saattavat heräillä.

Vuorohoidon ongelmana henkilökunnan näkökulmasta on siis lasten läsnäolojen ja henkilökunnan työvuorojen kohtaaminen ja se, miten huomioidaan lasten sosiaaliset ja pedagogiset tarpeet. Päivähoitoyksikössä, jossa on n. 22 henkilöä töissä ja noin 90 lasta kirjoilla, laadukkaan hoidon takaaminen asettaa todellisen haasteen. Ympärivuorokautista hoitoa tarvitsevien lasten kohdalla ei voida pitää kiinni asetuksen suosittelemasta 10 tunnin päivittäisestä hoitoajasta. Miten taataan hyvä ja laadukas päivähoito ja vuorohoito lapselle, joka voi olla hoidossa jopa kaksi vuorokautta? Tämän hoitojakson aikana lasta voi hoitaa noin kahdeksan eri ihmistä: yövuorolainen aamulla, aamuvuorolaiset (yleensä kolme), iltavuorolaiset (kaksi) ja illalla vielä uusi yövuorolainen. Iltaisin ja viikonloppuisin lasta voivat hoitaa myös toisten ryhmien aikuiset, sillä tilanteen mukaan talon toiminta yleensä yhdistyy n. klo 18. Koska lähes kaikki työntekijät tekevät kolmivuorotyötä, sattuu vain harvoin, että yövuorolainen olisi lapsen omasta ryhmästä.

Pirjo-Leena Koivunen (2009, 9) kiteyttää päivähoidon arjen olevan täynnä lapselle tärkeitä hetkiä ja tapahtumia. Arjen ohjaamisessa kasvattajalta vaaditaan osaamisen lisäksi kiinnostusta ja myönteistä suhtautumista haastavan työnsä hoitamiseen. Hymy, syli, silitys, kannustus, leikin ohjaaminen ja läsnäolo ovat lapselle tärkeitä kokemuksia. Lapsen kehityksen kannalta kaikkein merkityksellisintä on se lähiympäristö, jossa lapsi suurimman osan ajastaan viettää, toisin sanoen koti ja päivähoito. Kasvattaja on vastuussa siitä, millaiseksi lapsen arki päivähoidossa muodostuu.

Työntekijät päiväkodissa ovat ensisijaisesti siis lapsia varten, huolehtimassa heidän kasvustaan ja kehityksestään. Mutta se ei yksin riitä, vaan päivähoitoa tulee kehittää. Kehittämisen ohella pitää arvioida, kyseenalaistaa ja toteuttaa tarvittavia muutoksia. Koivusen mukaan (2009, 9) päiväkodissa kasvattajien ensisijainen tehtävä on huolehtia lapsista ja ensisijainen tavoite lasten hyvinvointi. Päivähoidon työntekijöiltä vaaditaan yhä laaja-alaisempaa osaamista ja osallistumista erilaisiin tehtäviin, jotka toteutetaan muualla kuin lapsiryhmässä. Mutta aina on muistettava, että lasten hyvinvoinnin kannalta on tärkeintä se, miten lasten ja kasvattajien arki sujuu.

2.2 Kiintymyssuhteen tukeminen päiväkodissa ja Vantaan varhaiskasvatuksessa

Päivähoidon aloittaminen on tärkeä hetki lapselle ja hänen perheellensä. Kun lapsi aloittaa päivähoidossa, hänelle tulee kodin lisäksi toinen yhteisö, johon hänen pitäisi pystyä turvallisesti liittymään. Päiväkodissa lapsi huomioidaan yksilönä, mutta aina

niin, että hän on samalla myös osa yhteisöä. Yhteisöön liittyminen, toisten huomioiminen ja huomioonottaminen sekä omien halujen ja tarpeiden säätelyyn oppiminen ovat tärkeitä taitoja. Niiden oppiminen voi tapahtua vain vuorovaikutuksessa ensin omien vanhempien ja sitten toisten aikuisten kanssa. Samalla lapsi oppii, kuinka yhteisössä toimitaan. Tarvitaan paljon toistoja, että lapsi alkaa sisäistää rajoja ja normeja, joiden avulla hän voi oppia säätelmään myös omia aggressioitaan, tarpeitaan ja tunteita sekä toimimaan itse toisten hyväksi. Aikuisen malli ja tuki ovat siis hyväksi. Aikuisen tehtävänä on tarjota turvallista vuorovaikutusta, jossa lapsi voi testata ja kokeilla rajojaan ja luottaa siihen, että aikuinen asettaa rajat. Rakkaus ja välittämien eivät saa olla ehdollisia lapsen hyvään tai huonoon käytökseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19.)

Lapsen kehityksen kannalta on siis tärkeätä, että hän kokee olonsa turvalliseksi ja että hän voi luottaa aikuiseen. Sinkkonen siteeraa Bowlbyä kuvaillessaan, miten pienet lapset kokevat erotilanteet vanhemmistaan ja miten kiintymyssysteemin vaikutus näkyy lapsen käytöksessä. Lapselle ensisijainen tarve on turvallisuuden tunne ja niin kauan kuin lapsi on peloissaan, kiintymyssysteemi on aktivoitunut, eikä lapsi voi leikkiä, oppia tai tutkia ympäristöään. Turvallisesti kiinnittyneet lapset luottavat siihen, että äiti on tarvittaessa saatavilla ja tutkivat aktiivisesti ympäristöään. Erossa ollessaan he osoittavat kaipaavansa äitiä ja tavatessaan hänet jälleen he menevät lähemmäksi ja tervehtivät häntä esim. ilahtuneesti hymyillen. Välttelevät lapset leikkivät innokkaasti, mutta reagoivat eroon osoittamalla minimaalisen vähän stressin merkkejä. Äidin palatessa he saattavat katsoa pois päin, keskittyvät leluihin ja joskus suorastaan välttelevät aktiivisesti kontaktia vanhemman kanssa. (Sinkkonen 2003, 95.)

Vastustelevat lapset voivat olla voimakkaiden tunteiden vallassa tai täysin passiivisia. He reagoivat voimakkaasti protestein eroon eivätkä suostu hyväksymään vieraan tarjoomaa lohdutusta. Tällaiset lapset voivat kiukutella tavatessaan äidin jälleen, voivat pyrkiä ensin äidin syliin, mutta torjuvatkin sitten äidin vihaisesti. Näiden turvallisesti kiinnittyneiden ja turvattomasti kiinnittyneiden lasten lisäksi ovat vielä lapset, joilla on ns. organisoitumattomat kiintymyssuhteet. He näyttävät hämmentyneiltä, ehkä jopa sekavilta. He saattavat karttaa vanhempiaan tai osoittaa heitä kohtaan avointa pelkoa. (Sinkkonen 2003, 95.)

Hansin päiväkodissa lapsen päivähoidon aloittamisesta on pyritty tekemään mahdollisimman luonteva tapahtuma ja siten takaamaan lapselle mahdollisimman turvallinen kokemus päivähoidon aloittamisesta. Vanhemmat saavat päivähoitopäätöksen mukana ”lapsi kotioloissa” -paperin, joka tuodaan täytettynä tai täytetään aloituskeskustelussa ennen hoidon aloittamista. Vanhempiin ollaan hyvissä ajoin yhteydessä, kun heille ilmoitetaan heidän lapsensa mahdollisuudesta aloittaa päivähoito. Ennen päivähoidon aloittamista päiväkotimme johtaja haluaa tavata perheen ja he käyvät yhdessä läpi olennaiset seikat, kuten vanhempien työajat ja sitä kautta lapsen hoitoajat, sairastumistilanteet, ruoka-aine- tai muut allergiat, varahakijat jne. Päiväkodin johtaja esittelee perheelle päiväkodin ja tulevan ryhmän. Mahdollisesti myös lapsen omahoitaja tutustuu lapseen ja perheeseen jo tällä ensimmäisellä käynnillä. Omahoitaja voi perheen niin halutessa myös käydä tutustumassa lapseen ja hänen tapoihinsa tämän kotona.

Omahoitajan tärkeästä roolista Mikkola ja Nivalainen (2009, 21) toteavat, että mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen apua, tukea ja läsnäoloa. Alle 3-vuotias ei pysty vielä sisäistämään kovin montaa aikuista turvallisuuden lähteeksi. Perusluottamuksen kannalta lapsen ensisijainen tarve on saada kiintyä ensin yhteen aikuiseen ja vasta sen jälkeen useampaan aikuiseen.

Mikkola ja Nivalainen (2009, 21) jakavat Sinkkosen ajatuksen siitä, miten pienen lapsen psyyke tarvitsee jatkuvaa aikuisen läsnäoloa, jotta lapsi selviää päivähoitopäivästä. Kollektiivinen vastuu lapsista ei ole mahdollista, ja suuressa ryhmässä toimittaessa on vaarana se, että joku tai jotkut lapset jäävät ns. ”harmaalle alueelle” eli he syystä tai toisesta jäävät vähemmälle huomiolle. Omahoitajamalli tarjoaa pienimmille lapsille hoitopäivän, jonka puitteissa lapsi voi turvallisesti tutkia ympäristöään, totutella lapsiin ja ennen kaikkea kiintyä yhteen aikuiseen.

Hansin päiväkodissa perhettä kehoitetaan viettämään aikaa päiväkodissa lapsensa kanssa mahdollisimman paljon jo ennen päivähoidon alkua. Valitettavasti edelleen vain on niin, että jostakin syystä perheet käyttävät vähän tai ei lainkaan aikaa tutustukseen lapsensa päivähoitopaikkaan.

Ympäri vuorokautisessa päiväkodissa omahoitajamalli tarkoittaa lähinnä lapsen asioiden ja vanhempien kanssa käytävien keskustelujen hoitamista. Omahoitaja pitää huolen, että lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetus suunnitelmat tulevat tehdyksi ajallaan. Vuorohoidon ja vuorotyön takia lapsi ja omahoitaja eivät kohtaa kovinkaan usein ja

kuten edellä olen kertonut lasta voi vuorokauden aikana hoitaa useampikin aikuinen. Mutta silloin kun omahoitaja ja lapsi kohtaavat, voi omahoitaja mahdollisuuksien mukaan keskittyä hieman enemmän juuri häneen, havainnoida ja seurata hänen kehitystään, olla hänen kasvunsa ja kehityksensä tukena ja turvallisena aikuisena.

Vaikka omahoitaja-malli on vuorohoidossa haasteellinen, olen samaa mieltä Mikkolan ja Nivalaisen kanssa siitä, että lapsille tulisi taata omahoitaja, joka kannattelee lapsen kasvua, pystyy vastaanottamaan lapsen tunteita, käsittelemään ne ja palauttamaan rakentavasti takaisin lapselle. Samoin tärkeää on, että toiminnan rakenteiden ja rajojen tulisi olla sellaiset, että lapsi voisi luottaa siihen, että aikuisilla on yhdenmukainen ja ennakoitava reagointi lapsen tekemisiin sekä suojata lasta liian suurilta vuorovaikutussuhteiden määrältä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20.) Etenkin tähän on vuorohoidossa kiinnitettävä huomiota esim. sopimalla selkeistä säännöistä ja tavoista, joihin kaikki työntekijät voivat sitoutua, sekä suosimalla pienryhmätoimintaa, jolloin vuorovaikutussuhteiden määrä pysyisi mahdollisimman pienenä.

On siis kiinnitettävä huomiota siihen, miten lapsi päivähoidossa otetaan vastaan ja miten hänen tunteisiinsa reagoidaan. Jo hyvin pieni lapsi osaa lukea ympäristönsä tunnekieltä. Se tapa, jolla aikuinen huomioi ja kohtaa lapsen sekä vastaa hänen tarpeisiinsa, herättää aina erilaisia tunteita kuten mielihyvää ja turvallisuutta tai pelkoa ja turhautumista. Vaikka lapsi ei vielä osaa eritellä eikä käsitellä omia tai toisten ihmisten tunteita, hän kokee ja tuntee ne voimakkaasti itsessään. Perusturvallisuus kehittyy ja vahvistuu jokapäiväisissä arjen kohtaamisissa aina, kun lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeää tietää, että hän on erityinen ainakin jollekin aikuiselle. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20.)

Lasten hoitopäivät ovat usein pitkiä. Yhä pienemmät lapset viettävät yhä suuremman osan ajastaan jossakin muualla kuin omassa kodissaan ja omien vanhempiensa kanssa. On huomioitava myös, että lapsen elämään eivät vaikuta ainoastaan vanhempien työ ja lapsen hoitopäivät. Mikkola ja Nivalainenkin (2009, 15.) toteavat, että avioerot koskettavat monen lapsen elämää perustavaa laatua olevalla tavalla. Eron myötä lapsi joutuu usein tahtomattaan tilanteisiin, joissa lähellä olevat aikuiset ja sosiaaliset verkostot muuttuvat ja vaihtuvat. Vanhempien työuran rakentamiseen sekä parisuhteeseen liittyvät ongelmat verottavat usein sen läsnäolon laatua, jonka varassa lapsi kasvaa.

Uhkana on, että jos lapsen lähiyhteisö ei tarjoa lapselle riittävää turvaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, lapsi kiinnittyy median tarjoamaan virtuaalimaailmaan todellisen elämän ihmissuhteiden sijasta. Edelleen korostetaan siis sitä, että pieni lapsi tarvitsee turvalliseen kehitykseen aikuisen läsnäoloa. Nämä aikuiset eivät saisi jatkuvasti vaihtua. Ilman sosiaalista vuorovaikutusta lapsen psyykkiset rakenteet ja taidot eivät kehity eikä hänelle muodostu inhimillistä pääomaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 15.)

Vantaa on nostanut varhaiskasvatuksessa teemakseen lapsen äänen kuulemisen. Toimintaa kehittääkseen varhaiskasvatuksessa on Vantaalla perustettu Varhaiskasvatuksen hyvinvointityöryhmä. Tämän hyvinvointityöryhmän tehtävänä on ollut määritellä varhaiskasvatuksen toimintayksiköiden hyvinvointiryhmien tehtävät ja tavoitteet. Työryhmä on määritellyt mm. että varhaiskasvatuksessa hyvinvointityö muodostuu kasvatuskumppanuudesta, turvallisesta, kasvulle ja oppimiselle suotuisasta kasvuymäristöstä, lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisesta sekä hyvinvointia tukevästä yhteistyöstä. Hyvinvointityön tavoitteena on jokaisen yksilön ja koko yhteisön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaaminen. Tavoitteena on, että lapsi kokee päivähoitopaikan turvalliseksi ja viihtyisäksi kasvuymäristöksi. Lapsi tuntee yhteenkuuluvuutta yhteisöönsä ja saa kannustavaa palautetta päivittäisessä arjessa sekä apua ongelmatilanteissa. (Varhaiskasvatuksen hyvinvointityö toimintayksiköissä.)

2.3 Vantaan varhaiskasvatuksen tavoitteet ja haasteet

Vaikka Vantaan kaupunki elää, niin kuin koko maa, hankalien säästöprojektien keskellä, kannustaa Vantaa työntekijöitään opiskelemaan ja päättäjät ovat kiinnostuneita kaikista tutkimuksista, joilla voidaan tehdä Vantaata näkyväksi ja joilla toimintaa voidaan kehittää ja parantaa. Vantaa on myös kiinnostunut kuulemaan lasten ja nuorten kokemuksia. Vantaan sivistystoimi julkaisi 2009 maisteriopiskelija Pirkko Lumioksen toimittaman raportin Lapset osaavat kyllä vastata, jos heiltä vain kysytään, haastattelututkimus Vantaan päiväkodeissa, 5–6-vuotiaat päivähoidon laatua arvioimassa. Tämä tutkimus oli osa Nuori vantaalainen – aktiivinen vaikuttaja -hanketta. Vantaa on viime vuosina julkaissut omilla internetsivuillaan paljon erilaisia graduja ja opinnäytetöitä.

Vantaa on väestörakenteeltaan lasten ja nuorten kaupunki. Vuoden 2010 alussa viidesosa vantaalaisista oli alle 16-vuotiaita, kun koko Suomessa vastaan ikäisten osuus oli 17,8 %. On arvioitu, että Vantaan väestö kasvaa yli 13 000 henkilöllä vuoteen

2016 mennessä. Väestö vanhenee, mutta päivähoito- ja peruskouluikäisten osuus pysyy korkeana. Vieraskielisten määrä tulee kasvamaan Vantaalla, joka asettaa myös omat haasteensa päivähoitopalveluille. (Vantaan kasvatus ja koulutuspoliittinen ohjelma 2010, 6.)

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisten päivähoitoon ja esiopetukseen sisältyvää pedagogista osuutta eli lapsen kannalta toiminnan sisältöä. Varhaiskasvatuksen käsitteellä on tarkoitus nostaa esiin kasvatuksen, opetuksen ja oppimisen näkökulmaa. Varhaiskasvatusta on määritelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa seuraavasti: ”Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista”. (Petäjäniemi & Pokki 2010, 11.)

Vantaalla on laadittu Kasvatus ja koulutuspoliittinen ohjelma vuosille 2011- 2016. Ohjelma kattaa kaikki Vantaan sivistystoimen järjestämät palvelut varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen sekä kirjastopalvelut. Vantaalla päivähoito on ollut sivistystoimen alasta 1.1.2008 alkaen. Ohjelman tavoitteena on asukkaiden koulutuksen ja sivistyksen edistäminen sekä kuntalaisten hyvinvoinnin tukeminen.

Ohjelmassa kiinnitetään huomiota varhaiskasvatuksessa jo ennestään valmiina oleviin tavoitteisiin sekä asetetaan uusia tavoitteita. Esim. varhaiskasvatuksessa tullaan kiinnittämään huomiota väestön kehityksessä tapahtuviin muutoksiin, kuten kieli- ja kulttuuriryhmien edustajien määrän kasvuun sekä edistämään lasten ja nuorten tutustumista eri kulttuureihin. Tavoitteena on myös kehittää rakenteita, joilla vahvistetaan 5–6-vuotiaiden osallisuutta päivähoidossa sekä kehittää malleja ja toimintatapoja, jotka lisäävät lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja joiden avulla heidän mielipiteensä otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa. Edellä mainitun ohjelman yhtenä tavoitteena on myös kehittää ja ottaa käyttöön menetelmiä, joilla kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä.

3 PÄIVÄHOITO HALLINNOLLIS-TOIMINNALLISENA KONTEKSTINA

Päivähoito on muuttunut niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti paljon omasta lapsuudestani ja jo oman työurani (25 vuotta) aikana. Päivähoitoa säätelevät laki lasten päivähoidosta, laki lasten päivähoidosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta, perusopetuslaki, laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, la-

ki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, sosiaalihuoltolaki jne. Päivähoidon maksuille ja tuille on omat lakinsa. (Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait 2010.) Varsinainen päivähoitolaki on jo vuodelta 1973 eli pian kunnioitettavat 40 vuotta vanha. Päivähoito on kuitenkin muuttunut melkoisesti näiden neljänkymmenen vuoden aikana. Päivähoitolakia on pyritty uudistamaan, mutta toistaiseksi näin ei ole käynyt.

Päivähoitoa säädellään myös lastensuojelulaissa, laissa lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta, laissa holhoustoimesta, laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, laissa kehitysvammaisen erityishuollosta, hallintolaissa, laissa viranomaisen toiminnan julkisuudessa, henkilötietolaissa, kuntalaissa, yhdenvertaisuuslaissa, laissa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa, laissa yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta. Päivähoitoa koskevat kaikki Suomen lait ja asetukset. (Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait 2010.) Päivähoitoa on huomioitu ja sille on annettu ohjeistuksia myös muissa asiakirjoissa, kuten esim. Unicefin Lasten oikeuksien yleissopimuksessa, kuntien lapsipoliittisissa ohjelmissa sekä Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa (Muita asiakirjoja 2010).

Vuoden 1973 päivähoitolain uudistaminen on juuri nyt ajankohtaista. Kyseiseen lakiin sisältyvät säännökset mm. päivähoidon toimintamuodoista (päivähoito, perhepäivähoito, leikkitoiminta, päivähoitotoiminta) sekä säännökset päivähoidon järjestämisestä subjektiivisena oikeutena, kun on kysymys alle kouluikäisestä lapsesta. Päivähoitolain mukaan lapsen huoltajilla on oikeus päättää, järjestetäänkö lapselle päivähoitoa osaaikaisesti vai kokopäivähoitona. Kunnan päätösvaltaan kuuluu puolestaan se, miten päivähoitoa kunnassa järjestetään. Päivähoitolaissa on säädetty myös päivähoidon tavoitteista sekä mm. erityistä hoitoa tarvitsevien lasten päivähoidon järjestämisestä. (Laki lasten päivähoidosta 36/1073.) Nähtäväksi jää, mitkä ovat seuraavan hallituksen ratkaisut uuden päivähoitolain suhteen.

Vuorohoidolle ei varsinaisesti ole omia erityisiä lakeja. Vuorohoito määritellään päivähoidoksi, jota tarjotaan myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Vuorohoito on tarkoitettu perheille, jotka tarvitsevat lapselle vuorohoitoa vanhempien vuorotyön tai opiskelun takia. Lasten päivähoidosta annetussa asetuksessa (239/1973, 4. §) todetaan, että lapsen hoitoaika saa yleensä jatkua enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa. Vuorohoidossa tätä pykälää ei voida soveltaa.

Länsimaisissa yhteiskunnissa lasten kasvatusta ja opetus toteutuvat erikseen tätä varten suunnitelluissa kasvatustilaisuuksissa – päiväkodeissa, esiopetusryhmissä ja kouluissa (Karila & Nummenmaa 2006, 34). Toisaalta Nummenmaa (2006, 23) toteaa, että nykyään päiväkodin toimintaa on kuvattu eri näkökulmista esimerkiksi instituutiona, organisaationa ja yhteisönä. Päiväkodilla on olemassa suomalaisessa yhteiskunnassa tietty institutionaalinen tehtävä. Tämä on virallisissa ohjausdokumenteissa määritetty hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudeksi (esim. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003).

Educare on käsite, jonka yleensä katsotaan parhaiten kuvaavan suomalaista päivähoitokonseptia. Käsite tarkoittaa sitä, että palveluun ja toimitaan sisältyy hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Kunkin elementin osuus muuttuu lapsen kasvun ja kehityksen myötä. Mitä nuorempi lapsi on, sitä enemmän hoitoa ja hoivaa hän tarvitsee, ja mitä vanhempi lapsi on, sitä enemmän esille nousee opetus. Kaikki nämä elementit ovat mukana toiminnassa koko ajan. (Petäjäniemi & Pokki 2010, 12.)

Organisaationa päiväkotitoiminta on osa julkisorganisaatiota ja byrokratiaa, joka ohjaa sen toimintaa. Päiväkotitoiminta on työyhteisö, jonka tyypillisiä piirteitä ovat moniammatillisuus sekä vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön perustuva toiminta. Päiväkodin institutionaalinen, organisatorinen ja työyhteisöllinen ominaislaatu ilmenee päiväkodin yhteisön toiminnassa, ajattelussa ja päätöksenteossa – toisin sanoen yhteisön kulttuurina. Päiväkotiyhteisöissä kasvatusta perustuu vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteään yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. Kasvatusta ei ole pelkästään kasvattajan ja kasvattajan keskinäistä vuorovaikutusta, vaan kasvatusta on rakennettu välillisesti yhteisön sisäisiin sosiaalisiin rakenteisiin – kasvatustyhteisöön ja sen kasvatuskulttuuriin. (Nummenmaa 2006, 23.)

Päiväkotiyhteisöihin muodostuneet toimintakäytännöt luovat siis puitteet niin aikuisten ja lasten väliselle kuin kasvatuksen ammattilaisten keskinäiselle sekä ammattilaisten ja vanhempien väliselle vuorovaikutukselle. Kasvattajien yhteisön kasvatukseen liittyvät ajattelutavat ja niiden perusteella rakentuneet kasvatuskäytännöt heijastuvat siihen, mitä lasten ja aikuisten välisessä kasvatustilaisuuksessa todella tapahtuu; millaiset arvot sekä lasta, lapsuutta ja kehitystä koskevat käsitykset ohjaavat kasvatusta ja edelleen millaiset menettelytavat ovat kasvatuksessa sallittuja ja suotavia. Näistä asioista neuvotellaan kasvattajien kesken. (Karila & Nummenmaa 2006, 34.)

Karila ja Nummenmaa siteeraavat Brotherusta ja toteavat, että vaikka päiväkotien ja koulujen yhteisöllinen luonne saattaa vaikuttaa jopa itsestään selvältä, eivät näiden instituutioiden työkulttuurit aina ole yhteisöllisiä. Päiväkotien arjessa on yleistä se, että samassa lapsiryhmässä työskentelevät ammattilaiset perustavat usein kasvatuksensa ja opetuksensa erilaisille käsityksille lapsista, kasvatuksesta ja oppimisesta. Aikuiset tarkastelevat työtilanteita lasten kanssa eri tavoin. Lapsen kannalta tämä saattaa näyttytyä aikuisten epäjohdonmukaisena toimintana. (Karila & Nummenmaa 2006, 35.)

Vuorohoidossa lapsia hoitaa oman ryhmän aikuisten lisäksi myös muiden ryhmien aikuiset. Edellä mainittu aikuisten tapa tarkastella työtilanteita omien lapsuus-, kasvatus- ja opetuskäsitystensä voi todella näyttää lapsista epäjohdonmukaiselta ja ehkä risiititaiseltakin. Mutta kokemuksen mukaan lapset oppivat todella nopeasti, miten eri aikuisten kanssa toimitaan ja toisaalta miten eritilanteissa toimitaan. Esimerkiksi joskus jokin asia voi olla sallittua vähäisen lapsimäärän takia, joskus taas kiellettyä, jos lapsia on liikaa paikalla tai tilanne muuten vaatii. Vaikka aikuisten toiminta voi näyttytyä lapsille epäjohdonmukaisena, voi se hyvin perusteltuna ja lapsille selitettynä olla myös lapselle tärkeitä turvallisuuden tunnetta lisäävää. Tärkeintä on kommunikointi lasten kanssa, kertoa asioista heille heidän tasollaan ja varmistaa, että he ymmärtävät, miksi juuri nyt toimitaan näin. Lapset oppivat luottamaan aikuiseen.

4 LAPSUUS JA LASTEN OSALLISUUS

Seuraavassa käyn läpi erilaisia lapsuuskäsityksiä. Tarkastelen sitä, miten eri tutkijat tuovat esille lapsen osallisuutta ja osaamista ja miten me kasvattajat suhtaudumme lapsiin.

4.1 Lapsuus institutionaalisenä ilmiönä

Lapsuudentutkimuksen viimeaikaiseen voimistumiseen on vaikuttanut niin Suomessa kuin muuallakin kaksi seikkaa. Ensinnäkin Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1989 hyväksymä ja Suomen valtion kaksi vuotta myöhemmin ratifioima Lasten oikeuksien yleissopimus edellyttää ratifioijavaltioilta lasten oikeuksien toteutumisen säännöllistä, määräraikaista raportointia. Toisaalta Suomessa 1990-luvulla koettu taloudellinen lama ja sen jälkeiset hyvinvointipolitiikan uusliberaaleiksi tulkitut linjaukset ovat vaikuttamassa myös lapsuudentutkimuksen nykyagendaan. (Alanen 2009, 26.) Lapsuudentutkimus tuottaa uudenlaista tietoa lapsuudesta. Uusi tieto haastaa tarkastelemaan

ja arvioimaan myös julkisten kasvatusinstituutioiden toimintaa - onhan näillä kasvatustutustuutioilla merkittävä asema nykyajan lapsuuden tuottajina. (Karila 2009, 249.)

Modernin lapsuuden institutionaalisen rakennelman myötä lapsuudelle on tullut uusi yhteiskunnallinen merkitys. ”Lapsen vuosisadan” kuluessa lapsuus on maailman ns. kehittyneissä maissa opittu ymmärtämään elämänkulun alkuvaiheena, jolloin pienet ihmiset ensin perheen ja myöhemmin päivähoidon ja koulun suojissa, tarpeitaan vastaavan suojelun, hoidon, kasvatuksen ja ohjauksen turvin vähitellen siirtyvät kohti edessä olevaa päämäärää, aikuisuutta, ja sen oikeuksia, vastuita ja velvollisuuksia. (Alanen 2009, 14.)

Lapsuus ymmärretään yksilön kasvun, kehityksen ja yhteiskuntaelämään harjaantumisen vaiheeksi ja lasten yhteiskunnallinen noviisuus oikeuttaa sen, että he ovat aikuisten ja yhteiskunnan suojelun, kasvatuksen ja valvonnan kohteina. Näille tahoille lapsuus puolestaan määrittää vastaavat velvollisuudet valvoa, suojella, hoitaa ja kasvatata. Institutionalisoituminen kotiin, päivähoitoon ja kouluun on lasten elämän keskeinen piirre. Lapsille on järjestetty ”pitkä matka läpi instituutioiden”, jota on perusteltu lasten yhdenmukaisiksi uskotuista tarpeista, toiveista, kokemuksista ja eduista lähtien. Hyvä lapsuus on normitettu, ja tiedetään, mitä lapset tarvitsevat ja milloin ja keneltä he sitä tarvitsevat. On myös kulttuurinen varmuus siitä, että lapsilla on oikeus hyvään lapsuuteen. (Alanen 2009, 14.)

4.2 Lapsilähtöisyys

Hyvä lapsuus perustuu nykykäsityksen mukaan esimerkiksi varhaiskasvatuksessa lapsilähtöisyyteen. Lapsilähtöisyys käsitteenä on korvannut aikaisemmin suositun lapsikeskeisyyden (Kalliala 2009, 19). Karilan mukaan kehityopsykologis-didaktisesti orientoituneen lapsilähtöisyyden huomion kohteena ovat usein lasten mielenkiinnon kohteet, lasten oppimisen erityispiirteet ja lasten oppimiseen liittyvät, tiettyjen ilmiöiden konstruktio prosessit. Lapsilähtöisyys voi saada myös lasten suojelemisen muotoja. Tällöin huomion kohteena on lasten suojeleminen haitallisilta ympäristön vaikutuksilta. Tällaisessa lapsilähtöisyydessä korostuu lapsen oikeus olla lapsi maailmassa, joka vastaa aikuisten tulkintaa hyvästä ja turvallisesta maailmasta. Lapsen omat intressit tai lasten todelliset kyvyt eivät tässä katsantokannassa ole niinkään keskeisessä asemassa. (Karila 2009, 261.)

Mikkola ja Nivalainen (2009, 15) toteavat, että lapsilähtöisyyden käsite on yksi varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ydinajatuksia. Varhaiskasvatussuunnitelmiin eli vasuihin on kirjattu ajatus ”lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden huomioimisesta”. Mitä tämä lause sitten tarkoittaa jokapäiväisessä elämässä, on Mikkolan ja Nivalaisen mukaan jäänyt usein huomaamatta. Matka ihanteista käytäntöön edellyttää lapsikäsitteemme ja kasvatuksemme perusteellista tarkastelua. Näennäisestä lapsilähtöisyyspuheesta huolimatta päivähoidossa painotetaan edelleen ensisijaisesti kasvatusta- ja opetussuunnitelmia sekä erilaisten tietojen ja taitojen opettamista. Lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja hänen tunteidensa tunnistaminen eivät ole itsestäänselvyys vaan asia, joka jätetään usein yksittäisen työntekijän henkilökohtaisten taitojen ja vaistojen varaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 15.)

Tämän päivän arkea meidänkin päiväkodissamme on, että lapsi voidaan siirtää kesken toimintakauden ryhmästä toiseen jos hänen kehityksenä sen sallii ja siten saadaan mahdollisuus ottaa uusia lapsia hoitoon esim. pienten lasten ryhmään. Näin taataan päivähoidon hyvät täyttöasteet. Karila (2009, 259) on tutkinut tätä ilmiötä lapsilähtöisyyden näkökulmasta. Lapsilta – eikä aina edes vanhemmiltakaan lasten edustajina – kysyttyä heidän halukkuuttaan ryhmien vaihdoksiin kesken toimintakauden. Karilan mukaan vastaavaa käytäntöä ei ole käytössä perusopetuksen ryhmissä ja aikuisten maailmassa vastaavat muutokset työpaikalla vaativat vähintäänkin henkilöstön kuulemistakin.

Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla tätä oikeutta kuulluksi tulemiseen ei näytä olevan. Karila (2009, 259) toteaa, että tässä tulee esille suomalaisen tilanteen ristiriitaisuus: informaatio-ohjauksen asiakirjoissa on otettu lapsen oikeudet kuulluksi tulemiseen lähtökohdaksi, mutta julkisten instituutioiden toiminnan rakenteellisiin kysymyksiin lapsen oikeudet eivät ulotu. Lapsilla tulisi olla oikeus siihen, että lapsilähtöisyyden perustana olevaa tulkintaa lapsesta laajennettaisiin uusien tieteenalojen mukanaan tuomalla ymmärryksellä. Lapset ovat paitsi kehittyviä toimijoita, myös omaa elämäänsä eläviä kansalaisia, jotka osallistuvat yhteisönsä elämään monin eri tavoin.

Lapsuuskäsitteet voidaan jakaa yhteiskuntatieteellisiin tai kasvatustieteellisiin. Edellä mainitut Karilan ajatukset edustavat yhteiskuntatieteellistä lapsuuskäsitystä. Koivunen korostaa kasvatustieteellistä lapsikäsitteä. Hänen mukaan kasvattajien tulisi huomioida lapset yksilöinä, omina persooninaan. Lapsen kasvatuksen tulisi auttaa las-

ta kehittymään suotuisaan suuntaan. Jokaisella lapsella on oma yksilöllinen ominaislaatunsa ja temperamenttinsa. Vaativassa ja vastuullisessa kasvatustehtävässä on hyvä pitää mielessä kunkin lapsen ominaislaatu, jota on kunnioitettava ja johon kasvuun auttamisen tulee perustua. Jokainen lapsi on omanlaatuisensa, erilainen ja erityinen persoona. Päivähoidossa yksilöllisyyden huomioon ottaminen on vaativa ja haastava tehtävä, koska jokaisen lapsen yksilölliset piirteet ja tarpeet tulee huomioida myös hänen toimiessaan osana suurta ryhmää. (Koivunen 2009, 19.)

4.3 Lasten osallisuus

Bardy (2009, 79) kiteyttää osallisuuden kokemuksen syntyvän siitä, että voi tulla kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään yhteisönsä jäsenenä. Osallisuuden kunnioittaminen ja sen näkyminen asiakastyössä edellyttää osallisuuden valitsemista yhdeksi työskentelyä ohjaavaksi periaatteeksi. Lapsen osallisuuden rakentaminen lähtee siitä ainutkertaisesta lapsesta, joka asiakkaana on. (Muukkonen 2009, 134.)

Kalliala kritisoi meitä päiväkodin aikuisia siitä, että me menemme ikään kuin lapsen osaamisen taakse tarvitsematta olla lapselle läsnä. Kalliala kirjoittaa, että lasten oma-toimisuus on päiväkodissa arvossaan. Ennen kaikkea on kysymys lasten kehittymisestä ja oppimisesta: on hienoa, että osaa syödä ja pukea ja käydä vessassa (Kalliala 2009, 33). Työn suorittamisen näkökulmaa ei kuitenkaan voi sivuuttaa. Paljon apua pyytävät lapset ovat ongelmallisia paitsi kehityksellisesti myös työnteon näkökulmasta. ”Normaalin” päiväkotilapsen tulee olla sosiaalinen ja mahdollisimman itsenäinen, eikä hän vaadi aikuisen huomiota syyttä suotta. Toisaalta on tärkeää, että lapsi osaa tarvittaessa myös lähestyä aikuista. Tällainen lapsi vapauttaa aikuisen huolehtimasta itsestään: hän hakee apua tosi paikan tullen mutta pärjää muutoin yksin ja vertaisryhmässä. (Kalliala 2009, 34.)

Samankaltaisesti ajattelee Liisa Karlsson. Hänen mukaansa tutkimusten perusteella työntekijät haluavat lapsen parasta ja kannattavat lapsilähtöistä orientaatiota. Silti lapsia kohdellaan harvoin osaavina, aktiivisina yksilöinä, jotka voivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, olla osallisia. Tämä ristiriita johtuu lähinnä siitä, että kasvatus- ja opetuskulttuureilla on pitkät perinteet, joiden mukaan lapsia pyritään kasvattamaan tulevaisuutta varten. Muun muassa tämän vuoksi toiminta lasten kanssa pohjautuu siihen, että ammattilaiset suunnittelevat toiminnan etukäteen ja tekevät tarvittavat aloitteet. Karlssonin mukaan työntekijät etenevät vuorovaikutustilanteessa

opettaen ja kasvattaen, kysellen lapsilta ja arvioiden heitä. Siinä tilanteessa ei lasten aloitteita juurikaan esiinny. Lapselle on luotava tilaa, aikaa ja mahdollisuuksia aktiiviseen ja aloitteelliseen osallisuuteen. (Karlsson 2000, 182.)

5 LAPSEN ARJEN ILMIÖITÄ

Seuraavassa käyn läpi lasten vertaissuhteita ja leikkiä päiväkotiympäristössä. Tuon esille myös erittäin ajankohtaista aihetta lasten kiusaamisesta. Leikki ja vertaissuhteet ovat lapsen arjen tärkeä sisältö päivähoidon kontekstissa. Valitettavasti myös kiusaaminen näkyy lasten arjessa.

5.1 Vertaissuhteet

Anja-Riitta Lehtinen on tutkinut lasten toimintaa, toimintaresursseja ja toimijuutta päiväkotiympäristössä. Hänen mukaansa lasten toiminta muotoutuu ja toteutuu aina sosiokulttuurisena ja tilanteellisena. Se myös koetaan ja eletään kulloisenkin ajallisesti ja paikallisesti rakenteistuneen toimintakentän kontekstissa. Toiminta määrittyy lasten oman aktiivisuuden tuloksena, mutta samalla kuitenkin yhteydessä toimintakulttuurissa vaikuttaviin toiminnan ehtoihin. Näillä on keskeinen merkitys lasten toimintaresurssien haltuun saamiseen, osallisuuden mahdollisuuksiin ja toimijuuden toteutumiseen. (Lehtinen 2009, 110.)

Vertaissuhteet ovat lapsille tärkeä sosiaalinen maailma, jossa heillä on mahdollisuus tulkita sosiokulttuurisia ilmiöitä ja aikuisten maailman käytänteitä sekä testata omaa onnistumistaan sosiaalisina toimijoina. Toiminnassa lasten tietoisuus ympäröivästä maailmasta lisääntyy ja syvenee. Ikätovereidensa kanssa lapset rakentavat omaa elämisen maailmaansa, solmivat ystävyys- ja kaverisuhteita, neuvottelevat tekemisistään, toimivat ja leikkivät yhdessä. Vertaissuhteissa saadaan kokemuksia itsestä ja toisista lapsista toimijoina. Vertaisten kesken tehdään vertailuja ja muodostetaan näin käsitystä omista vaikuttamisen mahdollisuuksista vertaissuhteissa. (Lehtinen 2009, 154.)

Kallila (2009, 52) toteaa samoin, että kaverisuhteilla on oleellinen merkitys lapsen sosiaaliselle ja henkilökohtaiselle identiteettikehitykselle, valmiuksien kehittymiselle ja tunne-elämälle. Ryhmässä saadut kielteiset ja myönteiset kokemukset kaverisuhteista muokkaavat lapsen kehitystä. Lapsiryhmässä mahdollistuu toimiminen vertaisryhmässä ja myönteisessä merkityksessä yhdenvertaisuus kaverin kanssa. Mutta Kalliala nos-

taa esille myös sen, miten kaverisuhteiden niukkuus ja vaikeudet sosiaalisissa taidoissa voivat lisätä lapsen stressikokemusta. Kallialan mukaan päiväkodin kaverisuhteilla on vaikutusta koulumenestykseen ja jopa työssä menestymiseen. (Kalliala 2009, 52.)

Lehtinen kertoo, miten ikätovereiden kanssa toimiminen on erilaista kuin vuorovaikutus vanhempien ja muiden aikuisten kanssa. Keskenään toimiessaan lapset voivat neuvotella itsenäisesti keskinäisistä suhteistaan. Heidän on itse luotava omat suhteensa ikätovereihin ja ansaittava toisten lasten luottamus tavalla tai toisella. Lasten keskinäiset suhteet ovat muodoltaan monimutkaisia ja vaativat lapsilta omaa aktiivista osallistumista toimijoina. Vertaissuhteiden muodostaminen ja yhdessä toimiminen edellyttävät neuvottelemista, kompromissien tekemistä ja toisten huomioon ottamista. (Lehtinen 2009, 154.)

Lapset neuvottelevat vertaissuhteissaan monenlaisista lasten elämään kuuluvista asioista: siitä, kenen kanssa leikkivät, kuka otetaan mukaan ja kuka suljetaan pois leikitä, minkälaiset ovat leikkiin osallistujien väliset suhteet, mitä tehdään, miten rakennetaan yhteinen tekeminen ja miten ratkaistaan esiin tulevia ongelmia. Lapset rakentavat itse elämisensä arkea päiväkodissa neuvottelemalla ja myös käyttämällä vallan eri muotoja keskinäisessä toiminnassaan. (Lehtinen 2009, 154.)

Lapset toimivat päivähoidossa valtavassa vuorovaikutussuhteiden määrässä. Koivunen (2009, 51) käyttää Pohjanheimon (1991) laskukaavaa vuorovaikutussuhteiden määrittämiseksi eli $Y=n(n-1:2)$. Y on vuorovaikutussuhteiden määrä ja n ryhmän jäsenten lukumäärä. Tämän laskukaavan mukaan 21 lapsen ja kolmen kasvattajan ryhmän vuorovaikutussuhteiden määrä on 276. Vuorohoidossa tämä kaava on suuntaa antava, sillä lapsi kohtaa hoitopäivänsä aikana myös muiden ryhmien lapsia, esim. iltaisin toiminnan yhdistyessä sekä viikonloppuisin. Lisäksi lasta voi hoitaa vuorokauden aikana kuusi eri aikuista, joista kaikki eivät ole lapsen omasta ryhmästä.

Vuorovaikutuksen toimivuuteen vaikuttaa vuorovaikutussuhteiden määrä. Monissa päiväkodeissa lapsiryhmien kokoa on jouduttu kasvattamaan, ainakin tilapäisesti, palkkaamalla lisäkasvattaja ryhmään, jolloin lapsiryhmän kokoa voidaan kasvattaa. Päivähoitolaissa ei määritellä ryhmäkokoja, ainoastaan kasvattajien lukumäärä suhteessa lapsimäärään. On selvää, että mitä enemmän ryhmässä on lapsia, sen vähemmän kasvattajalle jää aikaa yhtä lasta kohti. Silti vuorovaikutuksen laatuun vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin ryhmän koko. (Koivunen 2009, 51.)

Päiväkodeissa lasten toimintatilanteet ja vertaissuhteet elävät ja muuttuvat koko ajan. Lapset toimivat jatkuvasti muuttuvissa kokoonpanoissa ja muodostavat saman päivän aikana hyvinkin monenlaisia pienryhmiä. Pienryhmien pysyvyys on tilannesidonnaista ja lapset ovat jatkuvassa liikkeessä solmiakseen uusia vertaiskontakteja. Päiväkodissa tavarat ja lelut omistetaan yhdessä ja niillä toimiminen on ajoittaista ja neuvottelua vaativaa. Tavaroiden ja toiminnasta neuvotellaan ja kiistellään, yhdessä rakennettua leikkiä organisoidaan ja suojellaan. (Lehtinen 2009, 154.)

On muistettava, että lapsella on tarve hakeutua toisten lasten seuraan, mutta alle kouluikäisellä lapsella ei ole vielä riittäviä taitoja yhdessä toimimiseen. Siksi vuorovaikutus toisten lasten ja aikuisten kanssa on aina lapselle paitsi palkitsevaa myös kuluttavaa. Ristiriitatilanteita syntyy usein ja ratkaisumalleja ei vielä hallita. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19.)

Lapsen vertaissuhteiden merkityksen tiedostaminen, lasten tavat toimia vertaissuhteissaan ja sosiokulttuuristen ilmiöiden heijastuminen lasten toimintaan ovat tänä päivänä olennainen lähtökohta myös päiväkodin pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lehtinen (2009, 155) muistuttaa, että ei voida unohtaa lapsen elämää päiväkodin ulkopuolella. Lasten kokemukset vertaissuhteista ja elämisen arjesta päiväkodin ulkopuolella ovat merkittävällä tavalla läsnä myös päiväkodissa. Hän peräänkuuluttaakin lapsuusinstituutioiden, erityisesti päiväkotien ja koulujen toimintakulttuureja ja niiden kasvatus- ja opetuskäytäntöjä pedagogiseen keskusteluun vertaissuhteiden merkityksestä kasvatus- ja opetustyössä. On kriittisesti arvioitava, onko lasten oman toiminnan voimavara kasvatusyhteisöissä riittävästi huomioitu toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Lehtinen 2009, 155.)

5.2 Leikki

Koivunen kritisoi vanhaa lausetta, että ”leikki on lapsen työtä”. Hänen mielestään leikki ei ole lapsen työtä vaan lapselle tärkeä kehitystehtävä. Lapsi harjaantuu leikin kautta fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Leikin merkitys on tiedostettu päivähoidossa melko hyvin, mutta joskus kuitenkin näyttää siltä, että lasten leikki on liikaa lasten itsensä varassa ilman kasvattajan läsnäoloa ja ohjausta. Vaikka lapset valitsevat itse leikkinsä ja leikkikaverinsa, leikkitilanteet vaativat kasvattajan seurantaa ja valvontaa. Kasvattajan läsnäolo lasten leikkitilanteessa lisää lasten turvallisuutta sekä mah-

dollisuutta leikin ohjaamiseen ja konfliktitilanteiden selvittämiseen. (Koivunen 2009, 40.)

Leikin merkitys on tiedostettu hyvin myös esiopetuksessa, vaikka edelleen esiopetuksessa käytetään paljon hyvin koulumaisia toimintatapoja. Koivunen siteeraa Rusasta (2008), jonka mielestä lapset periaatteessa pitävät aikuisten ohjaamista opetustuokioista, mutta kritisoivat niiden kestoa, ajankäytön jäykkyyttä ja pedagogista toteutustapaa. Lapset eivät kykene säätelemään tekemisensä kestoa, koska toiminnan aloittaminen ja lopettaminen on sidottu aikuisten suunnittelemaan aikatauluun. Kuusivuotiaat ovat vielä keskittymiskyvyltään ja kehitykseltään varsin heterogeenisiä, mikä pitäisi ottaa huomioon aikataulun suunnittelussa. Lapset haluavat oppitunkeita, mutta ne eivät saa viedä liikaa aikaa leikiltä. Se, mikä on kohtuullista aikuisen näkökulmasta, ei ole välttämättä kohtuullista lapsen näkökulmasta. (Koivunen 2009, 46.)

Mutta leikki ei saisi olla vain lasten ”oma juttu” päiväkodeissa. Marjatta Kalliala ohjaa meitä aikuisia osallistumaan lasten leikkeihin. Aikuinen voi yksinkertaisesti kysyä, miten hän voi auttaa lapsia leikkimään. Pääperiaatteena on tasapainon löytäminen liian vähäisen ja liiallisen ”auttamisen” välillä. Jos lapset jätetään omilleen, leikki ei kehity, jos aikuiset ”auttavat, ohjaavat ja opettavat” leikissä liikaa, lapsilla ei ole mahdollisuutta omiin valintoihinsa, riskien ottamiseen, omien ideoidensa koettelemiseen, tunteiden ilmaisemiseen ja sosiaalisten suhteiden rakentamiseen. (Kalliala 2009, 56.)

Aina aikuisen ei ole helppo heittäytyä lapsen leikkiin. Lapsen leikkiin liittyvältä aikuiselta vaaditaan ennen kaikkea sensitiivisyyttä. Hänen on tunnistettava lapsen luova leikki-idea ja autettava lasta kehittämään sitä edelleen varoen tyrkyttämästä omia ajatuksiaan. Usein aikuisen on kuitenkin autettava lapsia pysymään leikkirooleissaan. Myös lasten leikkirauhan turvaaminen kuuluu aikuisen tehtäviin. (Kalliala 2009, 56.)

Kalliala (2009, 61) kritisoi vielä päiväkodin ääneen lausumattomia sääntöjä ja sopimuksia, jotka ohjaavat lasten elämää yksityiskohtia myöten. Vaikuttaa siltä, että myös lapset omaksuvat herkästi ja nopeasti vallitsevan kulttuurin pelisäännöt. Jos päiväkodissa ei ole tapana pyytää aikuisilta leikkivälineitä, lapset eivät niitä pyydä. Aikuisten ei tarvitse sanoa ääneen, että heitä on turha lähestyä, lapset tietävät sen muutenkin.

5.3 Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen

Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen on ollut jatkuva puheenaihe jo pitkään koulu- maailmassa. Nyt on kiinnitetty huomiota myös pienten lasten kiusaamiseen ja kiusatuksi tulemiseen. Laura Kirves ja Maria Stoor-Grenner ovat tutkineet tätä aihetta. Heidän mukaansa kiusaaminen tapahtuu vertaisryhmässä ja vertaissuhteissa. Vertaisryhmän hyväksyntä on lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen edellytys (Kirves & Stoor-Grenner, 49).

Kiusaamistilanteet tapahtuvat ja syntyvät pääosin lasten leikeissä. Leikkiin liittyy useimmiten ystäviä ja kavereita ja vertaissuhteiden tärkeys korostuu myös leikki- tilanteissa. Kirves ja Stoor-Grenner huomasivat tutkimuksessaan, että aikuiset eivät välttämättä ole lasten kanssa samoissa tiloissa silloin kun lapset leikkivät tai eivät muutoin kiinnitä huomiota lasten leikkeihin. Tämä mahdollistaa leikki-tilanteista poissulkemisen sekä epätasa-arvoisen roolien jakamisen, jopa alistamisen ja dominoivan käytöksen. (Kirves & Stoor-Grenner, 49.)

Lapsia tulisi myös rohkaista kertomaan kiusaamis- ja konfliktitilanteista. Lapsella on oikeus kertoa vaikeiksi kokemistaan asioista, olipa niissä kyse kiusaamisesta tai ei. Perinteisestä kantelukulttuurista tulisi luopua, ja päinvastoin kehottaa lapsia kertomaan pienistäkin mieltä painavista asioista. Ryhmässä, jossa vallitsee hyvä ilmapiiri ja lapset ottavat vastuuta toisistaan, on myös asioista kertominen ja puhuminen helpompaa. (Kirves & Stoor-Grenner, 47.)

Kirves ja Stoor-Grenner kehottavat päivähoidon kasvattajia pohtimaan, onko kaikkien aina leikittävä kaikkien kanssa vai onko joskus sallittua valita oma kaveri ja tai kaveriporukka. Onko lasten itse valitsema kaveri lapsen kehityksen kannalta paras vaihtoehto vai onko hyvä, että aikuinen ohjailee valintaa? Riittääkö, että aikuinen käskee leikkiryhmää ottamaan tietyt lapset leikkiin mukaan? Tuleeko leikistä tällöin onnistunut vai jatkuuko poissulkeminen vielä leikin sisällä, jolloin tukea tarvitseva lapsi saa edelleen negatiivista palautetta, kokee turhautumista ja saattaa sotkea koko leikin? (Kirves & Stoor-Grenner, 49.)

Kirveen ja Stoor-Grennerin mukaan kiusaamisen seuraukset ovat vakavat. Kiusatut kokevat itsetunnon alenemista, masentuneisuutta, ahdistusta ja itsetuhoisia ajatuksia. Kiusaajilla on taas riski jatkaa kiusaamista aikuisena, riski rikoksiin ja muuhun asosi-

aaliseen käytökseen. Jos kiusaamiseen ei puututa lapsen psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi vaarantuu. Kiusaaminen vaikuttaa myös koko ryhmään luomalla turvatonta ilmapiiriä.

Vantaalla varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä aloitettiin syksyllä 2010 osana hyvinvointityötä kiusaamisen vastainen projekti. Päiväkodeissa on käyty läpi MLL:n ja Folkhälsanin julkaisemaa Laura Kirveen Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa päiväkodissa (2010), jonka pohjalta laaditaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma osana toimintayksiköiden varhaiskasvatuksen suunnitelmaa. Tämä suunnitelma on osa Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa ja valvomaa Kiusaamisen ehkäisy alla kouluikäisten lasten parissa 2009 - 2010 -hanketta.

6 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT

Tässä tutkimuksessa selvitän lasten kokemuksia ympärivuorokautisesta hoidosta. Taavoitteenani on tuoda esille lasten toiveita, ajatuksia ja kokemuksia ja siten herättää pedagogista keskustelua, miten toimintaa voisi kehittää paremmaksi, lapsilähtöisemmäksi. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, miten lapset kokevat hoitoon jäämisen ja hoidossa viettämänsä ajan ja myös, miltä tuntuu olla yötä päiväkodissa. Haluan selvittää heidän kokemuksiaan leikeistä, kaverisuhteista ja kiusaamisesta tai kiusatuksi tulemisesta. Haluan selvittää ikävöivätkö he tai pelottaako heitä. Olen myös kiinnostunut, miten turvallisena ja luotettavana lapset kokevat meidät aikuiset, uskaltavatko he kertoa meille asioitaan, kysyä meiltä mieltä painavista seikoista ja kääntyä puoleemme, jos he tuntevat siihen tarvetta.

Tutkimukseni on ns. survey-tutkimus, jossa pyrin selittämään ja kuvailemaan ilmiöitä (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 134). Tässä tutkimuksessa pyrin kuvaamaan lasten kokemuksia vuorohoidosta Hansin toimintayksikössä. Tutkimukseni on luonteeltaan fenomenologinen, sillä yleisesti ymmärrettynä fenomenologia tutkii ilmiöitä ja niiden merkityksiä (ks. Raatikainen 2004, 100). Fenomenologisen tutkimuksen yhtenä suuntana on etnometodologia, jolle on ominaista huomion keskittäminen jokapäiväiseen maailmaan, jonka ajatellaan olevan normatiivisesti vahvistettu (Raatikainen 2004, 103).

Etnometodologiassa keskeisiä ovat tutkittavan yhteisön jäsenten omat selonteot. Etnometodologian näkökulmasta sosiaalisia ilmiöitä pidetään todellisena vain, jos tutkit-

tavat itse pitävät niitä todellisena. (Raatikainen 2004, 103.) Pieni lapsi elää ja kokee oman kehonsa ja mielensä kautta asioita ja luo niistä siten oman käsityksensä. Vaikka Karlsson ym. kritisoivat lapsihaastatteluja, uskon kuitenkin, että lapsilla on haastateltaessa mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan juuri niin kuin he ne itse kokevat. Tutkijan rehellisyyttä on kertoa nämä tärkeät ja arvokkaat kokemukset mahdollisimman totuuden mukaisesti, välittämättä tutkijan tai tutkittavan yhteisön omista ennakoasenteista tai kokemuksista.

Tutkimuksen tarkoitusta luonnehditaan yleensä neljän piirteen perusteella. Tutkimus voi olla kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava. (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 138.) Koska tutkimukseni tarkoitus on lähinnä kuvailla lasten kokemuksistaan ympärivuorokautisessa hoidossa, valitsin tutkimusmetodiksi kvalitatiivisen teemahaastattelun. Teemahaastattelussa on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu. (Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Haastattelurungon laadin teemoittain kuten hoitoon tuleminen ja mitä hoitopäivän aikana tapahtuu, yöksi jääminen ja nukkuminen päiväkodissa, leikki ja kaverisuhteet, kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen sekä se, uskaltavatko lapset kertoa aikuiselle ikävästään, peloistaan tai kiusatuksi tulemisesta.

Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on palvelun kehittäminen. Pyrin haastatteluilla saamaan esille asioita, joiden kertominen ja esille tuominen voivat kehittää työtämme lasten kanssa mm. kiinnittämällä huomiota heidän toiveisiin, viihtymiseen päiväkodissa sekä turvallisuuden tunteeseen. Toisaalta toivoin lasten kertovan millaisissa hetkissä he kaipaavat meitä aikuisia enemmän ja mitä he meiltä toivoisivat.

Lasten haastattelut tein yksilöhaastatteluina syksyllä 2010. Haastattelut tein kymmeneen 4–6-vuotiaalle lapselle, jotka tarvitsevat hoitoa niin arkisin, öisin kuin viikonloppuisin. Haastattelut toteutin Hansin päiväkodissa, haastatteleamalla aina yhtä lasta kerrallaan ja nauhoittamalla haastattelut. Haastattelut purin ja analysoin mahdollisimman pian heti haastattelujen jälkeen, jotta muistaisin myös haastattelujen tunnelman. Haastatteluhetket olivat lapsille mukavia hetkiä saada olla kahden aikuisen kanssa, saada aikuiselta hetki jakamatonta huomiota. Uskoin, että minun on helppo haastatella lapsia jo pitkän työkokemukseni takia ja koska olen ainakin osalle haastateltavista lapsista tuttu aikuinen. Tein yhden koehaastattelun saadakseni selville mahdolliset ongelmat haastattelun suhteen.

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvailla lasten kokemuksia ympärivuorokautisessa hoidossa. Tutkimukseni on kehittämistyö, jonka avulla haluan herättää pedagogista keskustelua lasten kanssa vietettävästä ajasta ja siitä, miten voimme ottaa paremmin huomioon lasten omat ajatukset ja toiveet, miten voisimme olla paremmin läsnä lapsille.

7 LAPSIHAASTATTELujen HAASTE

Lasten haastatteleminen ei ole aivan yksinkertainen asia. Lapsihaastatteluissa on otettava huomioon mm. aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus, tapa, jolla lapsi kertoo asioistaan, tilanne, jossa haastattelu tehdään jne.

Liisa Karlsson (2006, 9) kritisoi lapsihaastatteluja kyselyperinteen sekä lasten ja aikuisten välisen toiminnan kulttuurierojen vuoksi. Kyselyperinteessä kyselijällä on valta, kysymyksillä johdatteli on se, joka määrää, millaisia ajatuskulkuja on seurattava. Haastateltavana oleminen ei ole lapselle luontainen tapa kertoa ajatuksiaan. Lapsi saattaa myös sosiaalisena olentona pyrkiä vastaamaan aikuisen odotuksiin ja toiveisiin. Ongelmia lapsihaastatteluissa voi tulla myös kielen takia, varsinkin mitä pienemmästä lapsesta on kysymys.

Lapset toimivat, leikkivät, pohtivat ja tutkivat, kasvavat, oppivat ja valloittavat maailmaa yhtäaikaan. Se on intensiivistä ja jokahetkistä olemista. Aikuiset vain ovat tottuneet tulkitsemaan omalla tavallaan näkemäänsä ja lukemaansa. Vaatii uudenlaista asennoitumista – kuuntelemista ja tuntemista, haistamista ja aistimista, tunnustelua ja kohtaamista – tehdä monipuolisia havaintoja. Tarvitaan uskallusta antaa lasten itsensä kertoa ajatuksistaan ja omista maailmoistaan. Kun halutaan toimia yhdessä lasten kanssa ja huomioda myös heidän ideansa ja aloitteensa, on selvitettävä, millaisia ajatuksia ja toiveita lapsilla on. (Karlsson 2006, 12.)

Kasvatuksessa ja opetuksessa esiintyy vielä harvoin dialogia ja vastavuoroisuutta tai demokraattista vuorovaikutusta, sellaista joka arkiajattelussa yleensä mielletään keskusteluksi. Sen sijaan tilanteet muodostuvat usein kolmesta osasta: aikuinen esittää aloitteen, yleensä kysymyksen, johon lapsi vastaa ja lopuksi aikuinen arvioi lapsen vastausta. Sitten aikuinen siirtyy seuraavaan kysymykseen, joka usein aloittaa uuden asian. Näin vuorovaikutus on katkonaista ja perustuu pelkästään aikuisen aloitteisiin sekä lapsen jatkuvaan arvioimiseen. Tällaisessa arvioivassa ja ammattilaisten kysy-

myksiin pohjautuvassa kanssakäymisessä ei lapsella ole tilaa esittää omia ideoitaan ja itselleen tärkeitä ajatuksia. Lapsen huomiosta menee suuri osa siihen, että hän yrittää keksiä, millaisen vastauksen aikuinen toivoo saavansa. Oppimisen kannalta tilanne asettuu siis pääläelleen: lapsi on ammattilaisen toiminnan kohteena, eikä oppimisen ytimessä oleva aktiivinen kyselijä, pohtija ja kokeilija. (Karlsson 2006, 15.)

Olen Karlssonin kanssa samaa mieltä, että meille kaikille ihmisille on elintärkeää, että pystymme viestimään asioita toisille ja meidät otetaan vakavasti. Oleellista on saada tilaisuuksia kertoa ajatuksistaan, huomata tulevansa kuulluksi, kuulla toista, keskustella ja pohtia sekä tulla ymmärretyksi. (Karlsson 2006, 13.) Me aikuiset emme varmaankaan aina muista, että lapsillakin on kyky kertoa ja pohtia asioitaan. Jos annamme heille tilaisuuden rauhassa puhua heitä kiinnostavista tai mietityttävistä asioista, annamme heille tilaisuuden kokea tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi, ja siten he kokevat, että me aikuiset arvostamme myös heidän mielipiteitään.

Karlsson (2006, 15) huomauttaa, että opettajat ja päiväkodin työntekijät puhuvat suurimman osan kasvatukseen ja oppimiseen käytetystä ajasta eli 70 - 90 %. Koko lapsiryhmälle jää yhteensä vain 10 - 30 % puheaikaa. Lapset, jotka käyttävät luontevasti dialogista ja demokraattista keskustelua, harjaannutetaankin Karlssonin mielestä töksähtelevään ja yksipuoliseen, arvioivaan ja kyselevään kanssakäymiseen.

Samaa kritiikkiä päivähoidon ammattilaisille antaa Pirjo-Leena Koivunen. Hänen mielestään lapselle puhuttaessa on tärkeää käyttää sanoja, joita hän ymmärtää. Sanoja ei tulisi käyttää liikaa. Usein päiväkotien työntekijöiden kuulee puhuvan lapselle paljon, toistavan samoja asioita, keskeyttävän lapselle osoitetun puhumisen tai puhuvan epäselvästi ja runsaasti selittäen. Aikuisen äänensävy viestii syvällisemmistä asioista kuin pelkästään mekaanisista puheen tuoton sävyistä. Se paljastaa aikuisen tunteet lasta ja työtä kohtaan. Pahimmillaan lapset voivat pelätä aikuista. Ärtymys ja väsymys ovat tunteita ja tuntemuksia, jotka äänensävy tuo herkästi esille. Aikuisen on hyvä tiedostaa itsessään tunteet ja tuntemukset, jotka vaikuttavat suhtautumisessa lapsiin myös äänensälyn kautta. (Koivunen 2009, 48.)

Myös Timo Honkela on kiinnittänyt aikuisten ja lasten väliseen kielelliseen vuorovaikutukseen huomiota. Aikuiselle on tavanomaista ajatella, että kieli on sääntöihin perustuva järjestelmä, jonka lapsi hallitsee huonommin kuin aikuinen, ja että lapsen kuuluu oppia ja opetella kielen käyttöä hallitakseen sitä vaihe vaiheelta yhä aikuismai-

semmin. Kieli on kuitenkin jatkuvasti muuttuva järjestelmä, jossa jokainen yksilö pyrkii ilmaisemaan itselleen tärkeitä asioita niillä keinoilla, joita hänellä on käytettävissään. Lapsen kieli voi olla jo varhain rikasta sellaisilla elämänalueilla, jotka ovat hänelle tärkeitä, ja viimeistään teini-ikäiset hallitsevat paljon sellaista kieltä, joiden sisällöt jäävät heidän vanhemmilleen oudoiksi. (Honkela 2006, 77.)

Lapsi kokee maailmaa ja oppii siitä jo paljon ennen kuin pystyy ilmaisemaan itseään aikuismaisesti väitelauseiden tasolla. Merkityksien tulkinnan pohjana eivät ole kielellisten ilmaisujen pintamuodot ja niiden hallinta vaan maailmaa koskeva pitkäaikainen ja eri aisteihin perustuva kokemus. Tässä kokemuksessa mukana olevat hahmot ja säännönmukaisuudet kiteytyvät kehittyvässä mielessä erillisiksi saarekkeiksi ja asioiden välisiksi suhteiksi vaihe vaiheelta. Honkelan mukaan näyttää vahvasti siltä, että siihen, millaiseksi mielen perusrakenteet kehittyvät, vaikuttaa olennaisesti nimenomaan varhainen kokemus maailmasta. Sen takia lapsiin on suhtauduttava kokevina ja ymmärtävinä yksilöinä riippumatta, kuinka paljon he ovat ehtineet oppia sitä kieltä, jota me aikuiset käytämme. (Honkela 2006, 79.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA ANALYSOINTI

Vantaan kaupungin teema lapsen äänen kuulemisesta varhaiskasvatuksessa oli kuin vastaus omiin ajatuksiini. Juuri nyt minulla on mahdollisuus tehdä sitä, mistä olen aina haaveillut: haastatteleamalla lapsia tuoda esille heidän tuntemuksiaan ja kokemuksiaan nimenomaan vuorohoidosta. Halusin siis saada lasten äänen kuuluviin, joten en halunnut haastatella vanhempia tai työntekijöitä. Halusin antaa lapsille oman puheenvuoron heitä koskevissa asioissa.

Seuraava pohdinnan aihe oli, miten haastattelu tulisi toimimaan lapsen äänen kuulemisen mahdollistajana. Päätin tässä kohtaa olla mahdollisimman nöyrä sille, miten lapset kokemuksistaan tulisivat kertomaan. Päätin olla laittamatta ”sanoja heidän suuhunsa” ja hyväksyä sen, että he vastaavat siten, kun he vastaavat. Päätin kertoa asiat eteenpäin eli koota heidän vastauksensa tähän tutkimukseen niin kuin he ovat vastanneet.

Haastattelin kokeeksi yhtä lasta heti syksyn 2010 alussa. Hän oli viisivuotias neiti, jonka jo etukäteen tiesin hiljaiseksi tytöksi. Tyttö lähti reippaasti mukaani, ja juttelimme ensin kuulumisia ja sitä, mitä hän on tänään päiväkodissa tehnyt. Yritin näin

rikkoa tytön jännitystä. Tajusin samalla, että minun on jatkossa kiinnitettävä huomiota tilanteeseen, mistä pyydän lasta haastatteluun. Nyt pyysin tytön kesken ulkoleikin ja uskon sen vaikuttavan siihen, miten hän ensin suhtautui haastattelutilanteeseen. Tyttöä kiinnosti haastattelulaite. Kerroin, miten laite toimii ja että haastattelun lopuksi kuuntelisimme yhdessä, mitä hän on vastannut. Tämä innosti tyttöä selvästi. Kysymyksiini tyttö vastasi tapansa mukaan lyhyehkösti ja usein tyyliin ”emmä tiä”. Kysymyksiin, miltä jokin asia tuntuu, hän vastasi pääosin ”ihan hyvältä”. Huomasinkin, että kysymykset ovat lähinnä johdattelevia ja tilanteeseen liittyen jatkokysymykset voivat olla paikallaan. Päätinkin, että haastattelurunko on lähinnä suuntaa antava ja itse haastattelu kulkekoon jatkossa lapsen kertoman mukaan.

Eräs seikka kiinnitti koehaastattelutilanteessa huomiotani. Me aikuiset suunnittelemme lapsille niin sanotun viikko-ohjelman, joka laitetaan jokaisen ryhmän eteisen seinälle tai kuivauskaapin oveen aina etukäteen niin, että se perheiden nähtävissä. Usein ohjelman perässä on kuva, esim. metsäretken perässä on myös kuva metsäretkestä, helpottamassa myös lasten mahdollisuutta seurata esimerkiksi, mitä seuraavana päivänä päiväkodissa tapahtuu. Koehaastateltava tyttö ei tiennyt, mikä on viikko-ohjelma, missä se on tai mitä se tarkoittaa. Ei hän myöskään tiennyt, mitä päiväkodissa tapahtuu seuraavaksi. Koehaastattelun jälkeen mietin, poistanko kysymykset, jotka liittyvät viikko-ohjelmaan ja hoitopäivän ajan tapahtumiin. Päätin kuitenkin kysyä näitä asioita jatkossakin. Alkuperäisessä haastattelurungossani oli myös kysymys ”Millainen on hyvä hoitaja?”. Ensin poistin sen, mutta koehaastattelussa kysyin tämän kysymyksen lapselta ja sain niin riemullisen vastauksen, että päätin jatkossakin kysyä saman kysymyksen.

Koehaastattelun jälkeen ajattelin, että minun on kiinnitettävä huomiota enemmän haastattelutilanteeseen. Minun olisi luotava rennompaa tunnelmaa saadakseni aikaan tilanteen, joka olisi luonteeltaan enemmän keskustelua kuin haastattelua. Ajattelinkin kokeilla, rentoutuisivatko lapset esimerkiksi palapelin tai piirtelyn ohella. Toisaalta ajattelin, että en niin keskittyisi kysymyksiin vaan pyrkisin enemmänkin keskusteluun lasten kanssa ja siten antaisin lapselle mahdollisuuden kertoilla omista kokemuksistaan.

Koehaastattelun jälkeen muokkasinkin kysymyslistani uudelleen. Halusin saada paremmin tietoa lasten tuntemuksista päiväkodissa. Lisäsin kysymykset ”Uskallatko kertoa

aikuiselle, jos sinua pelottaa tai kiusataan tai sinulla on ikävä?” ja ”Tiedätkö aina missä aikuinen on, kun olet yötä päiväkodissa?”. Nämä kysymykset lisätessäni halusin saada enemmän tietoa siitä, miten turvallisena ja luotettavina lapset meitä aikuisia päiväkodissa pitävät. Kysymysrunkoa muuttamalla halusin saada lapsen äänen paremmin kuuluviin. Haastattelurungossa (liite 1) oli suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Suljettuun kysymykseen lapsen oli helppo vastata joko myöntävästi tai kieltävästi. Sen jälkeen lapsen vastausta pystyi täydentämään avoimilla kysymyksillä.

Sain tutkimusluvan Vantaan kaupungilta keväällä 2010. Syyskuun alussa lähetin kymmenen lapsen vanhemmalle tutkimuslupalapun lapsen haastatteluun (liite 2). Tutkimuslupalapussa kerroin vanhemmille, millaisesta tutkimuksesta on kyse ja millaisia kysymyksiä ja aiheita haastattelu koskee. Lupasin huolehtia, että haastattelut analysoidaan niin, ettei kukaan lapsi ole tunnistettavissa jälkeenkään. Kaikki suostuivat haastatteluun. Yhden lapsen vanhemmalta kysyin suullisesti luvan käyttää lapsen piirustusta tässä tutkimuksessa.

Kaikki haastatteleman lapset olivat lapsia, jotka ovat hoidossa Hansin päiväkodissa myös öisin. Lapset olivat iältään 4–6-vuotiaita, viisi oli 4-vuotiaita, nuorin oli juuri täyttänyt neljä, yksi viisivuotias ja viisi esikouluikäistä. Haastatelluista kaksi oli poikia ja kahdeksan tyttöjä. Poikien vähyys johtui siitä että, yöhoitoa tarvitsevia poikia on tällä hetkellä vähemmän hoidossa ja heistä osa oli lomalla suunnittelemani haastatteluajankohtana. Haastateltujen lasten yöhoidon tarve vaihtelee muutamasta yöstä viikossa muutamaa yönä kuukaudessa, eli jokaisella haastatellulla lapsella on kokemus yöksi jäämisestä päiväkotiin. Tämä oli yksi kriteeri valitessani lapsia tähän tutkimukseen. Lapset olivat eri ryhmistä, vain pienimpien eli Kisällien ryhmästä en haastatellut ketään, koska olin rajannut haastateltavien lasten iän neljästä vuodesta eteenpäin. Kaikki haastatellut lapset olivat olleet yli vuoden hoidossa Hansin päiväkodissa, joten heille kaikille vuorohoito oli tuttua. Vaitiolovelvollisuuden takia en kerro lasten taustoista enempää.

Haastattelin lapset Hansin päiväkodissa kahtena peräkkäisenä päivänä lokakuussa 2010. Koska kaikki haastateltavat lapset ovat vuorohoidossa, tarkistin etukäteen, että he olivat näinä päivinä paikalla ja sovin asiasta henkilökunnan kanssa. Etukäteen myös suunnittelin, mihin ajankohtaan haastattelisin ketäkin lasta, jotta se sopisi heidän päivärytmiinsä mahdollisimman hyvin ja häiriöttä. Ensimmäisenä päivänä haastattelin

lapsia niin sanotun ateljeetilan nurkkauksessa, jossa on mukava pyöreä pöytä ja tuolit sen ympärillä. Toisena päivänä jatkoin haastatteluja ns. käytävän pikkuhuoneessa, joka oli haastatteluille paljon neutraalimpi ja intensiivisempi paikka kuin ateljeen nurkkaus. Ateljeessa oli lapsille muitakin houkutuksia haastattelu, esimerkiksi paljon askartelumateriaalia ja lasten keskeneräisiä töitä, jotka tietysti kiinnostivat lapsia.

Alun perin olin suunnitellut tekeväni haastattelut juuri käytävän pikkuhuoneessa tai ns. entisessä ompeluhuoneessa, mutta en ollut ymmärtänyt varata näitä tiloja etukäteen, joten jouduin ensimmäisenä päivänä tyytymään siis ateljeen nurkkaukseen. Vaikka ateljeen tilat olivat haastavammat haastatteluille ja olin huolissani haastattelujen onnistumisesta, sujuivat ne mielestäni kuitenkin hyvin. Oli toisaalta mukavaa, että haastattelujen lomassa välillä juttelimme lasten kanssa aivan muista tai lähinnä ateljeeseen liittyvistä asioista kuin itse haastattelukysymyksistä.

Haastattelut nauhoitin haastattelulaitteelle (Olympus WS-110 -digitaalinen sanelin), jonka käyttöä olin etukäteen kotona harjoitellut. Haastattelulaite kiinnosti kovasti lapsia. Aina haastattelun alussa näytin lapsille miten laite toimii ja miten sieltä kuuluu lasten oma ääni. Haastattelun loppuksi kuuntelimme hetken, mitä olimme jutelleet. Tämä tuntui olevan lapsista erityisen hauskaa. Lapsethan nauttivat omien kuvien ja videoiden katselusta, mutta selvästi myös oman äänensä kuuntelemisesta.

Rentouttaakseni tunnelmaa annoin lapsille mahdollisuuden piirrellä samalla kuin juttelimme, ja kaikki lapset käyttivät tätä tilaisuutta hyväkseen. Piirtelin itse myös samalla, mikä kiinnosti ja innosti lapsia. Yhdessä piirteleminen antoi myös aiheita muihin keskusteluaiheisiin kuin mitä olin etukäteen suunnitellut. Aiheet piirustuksiin jokainen lapsi valitsi itse, ja usein ne liittyivät joko omaan itseen, perheeseen tai pojilla esimerkiksi autoihin. Haastattelut olivat siten ikään kuin keskusteluja piirtelyn ohella.

Kuva 2. Lapsen piirustus

Yllä oleva kuva 2 on erään lapsen piirustus haastattelutilanteessa. Haastattelut kestivät keskimäärin n. puoli tuntia. Pienimmät jaksoivat vähän vähemmän aikaa ja isommat lapset taas viihtyivät ja jaksoivat keskustella kauemmin. Huomasin, että kun piirustus alkoi olla valmis, alkoi lasten mielestä myös keskusteluhetkemme olla lopussa. Joku jaksoi aloitella vielä toisenkin piirustuksen, mutta usein lapsi oli tyytyväinen, kun keskusteluhetki päättyi ja piirustus oli valmis ja vielä sai kuunnella omaa haastatteluaan. Jäinkin jälkeensä miettimään, oliko piirtely hyvä keino tunnelman rentouttamiseksi haastattelutilanteen kannalta. Jäikö lapsilta jotakin sanomatta siksi, että he keskittyivät piirtelyyn tai olisivatko he sanoneet vielä jotakin, jos piirustus ei olisi tullut valmiiksi? Aina haastattelujen lopuksi tarjosin lapsille mahdollisuutta kertoa vielä ihan mistä vain asiasta he halusivat, ja muutamat lapset kertoilivatkin vielä omia tarinoita. Näitä tarinoita en enää nauhoittanut, vaan ne olivat ikään kuin juttelua haastattelun päätyttyä. Piirustukset yhtä lukuun ottamatta sain itselleni, yhden eräs lapsi kertoi vievänsä äidilleen.

Alun perin opinnäytetyöni otsikko oli ”Lasten kokemuksia vuorohoidosta Hansin ympärivuorokautisessa päiväkodissa”. Mutta lasten haastattelujen jälkeen poistin sanan vuorohoito, sillä lasten kertomat kokemukset eivät liittyneet ainoastaan vuorohoitoon liittyviin seikkoihin vaan yleensä hoidossa olemiseen.

Lapsista osan kanssa syntyi dialogia, joka rönsyili aiheesta toiseen noudattamatta valmiiksi suunnittelemaani kaavaa. Haastatteluja purkaessani oli näistä keskusteluista löydettävä tutkimustani ajatellen ne olennaiset osat. Osa vastasi osaan kysymyksiin vain nyökkäämällä tai pudistamalla päätään. Tällöin itse sanotin vastauksen, jotta minulla oli mahdollisuus haastatteluja purkaessani käyttää myös nämä päännyökkäykset

tai -pudistukset hyödyksi. Varmistin vielä lapselta, että esimerkiksi tarkoittiko hän ”kyllä” tai ”ei” äskeisellä vastauksella. Niiden lasten haastatteluista, jotka innostuivat keskustelemaan enemmän, litteroitua tekstiä syntyi yli kolme sivua. Niiden lasten haastatteluista, jotka vastasivat lyhyemmin, muutamalla sanalla, litteroitua tekstiä syntyi noin sivullinen.

Haastatteluista seitsemän purin litteroimalla sanasta sanaan ja viimeiset kolme purin litteroimalla teemoittain. Litteroitua tekstiä syntyi 30 sivua. Sen jälkeen kokosin vastaukset jokaisen haastattelukysymyksen alle. Tämän jälkeen kokosin vastaukset tuloksiksi kvantitatiivisen tutkimustavan mukaan esimerkiksi, kuinka moni haastatelluista lapsista koki tulleen kiusatuksi tai tunsu ikävää esim. jäädessään yöksi hoitoon. Seuraavaksi teemoitin kysymykset uudelleen ja valitsin kolme pääteemaa eli päivähoitoon tulemisen ja siellä olemisen, kavereiden ja leikin merkityksen sekä yöllä hoidossa olemisen ja tutkin laadullisen tutkimustavan mukaan, miten lapset olivat kokeneet edellä mainittuja asioita. Aluksi sivuteemana ollut kysymys ”Uskallatko kertoa aikuiselle esim. ikävästä, peloista tai kiusaamisesta?” muuttui analysoinnin aikana yhdeksi tärkeäksi pääteemaksi Näin tämän aiheen tärkeänä viestinä meille kasvattajille siitä, miten turvallisena ja luotettavana lapset meidät aikuiset kokevat.

Turvatakseni, ettei haastattelemiani lapsia tunnistettaisi, nimesin ensin haastatellut lapset Poika 1, Poika 2, Tyttö 1, Tyttö 2 jne. Mutta huomasin, että näin lapset olisivat saattaneet tulla tunnistetuiksi, varsinkin koska poikia oli vain kaksi. Tuloksia kirjoittaessani päätin nimetä lapset uudelleen Lapsi 1, Lapsi 2 jne. sekä poistin ne nimet, joita lapset olivat haastattelujen aikana maininneet ja korvasin ne pisteviivalla.

9 LASTEN HAASTATTELUIJEN TULOKSET

9.1 Päivähoitoon tuleminen ja siellä vietetty aika

Oman kokemukseni mukaan lapset tulevat mielellään hoitoon Hansin päiväkotiin. Mutta koska lapset viettävät suuren osan hereillä oloajastaan päiväkodissa, oli mielestäni tärkeätä tietää, miten lapset itse kokevat päivähoitoon tulemisen ja millaisena he kokevat hoidossa olemisen. Haastatelluista lapsista vain yksi kertoi päiväkotiin tulemisen tuntuvan kurjalta. Kaikki muut olivat sitä mieltä, että hoitoon tuleminen tuntui ”ihan hyvältä” tai ”kivalta”. Päiväkotiin tulemiseen liittyy odotuksia siitä, onko paras kaveri paikalla tai mitä tapahtuu juuri silloin, kun he tulevat hoitoon:

”Kivalta, kun ..... on mun paras kaveri.” Lapsi 1

”Hm. illalla kun tuun se tuntuu kivalta kun saa kattoo välillä ohjelmia niin tekee mieli kattoo aina illalla ohjelmii.” Lapsi 2

Kaikkien haastateltujen lasten mukaan hoidossa oli kivaa ja kivoina asioina mainittiin mm. leikkiminen. Vaikka leikkiminen oli ehdottomasti lapsista hauskinta, mitä päiväkodissa tapahtui, oli myös muu toiminta hauskaa, esimerkiksi eskaritehtävät, jumppahetket, pelaaminen ja piirtely. Lasten mukaan aikuisen mukanaolo teki toiminnasta vielä mukavampaa:

”No ne eskaritehtävät.” Lapsi 4

”Kun voi mennä siellä jumppasalissa renkaisiin ja laittaa jalat sinne ja sitten aikuiset antaa lujii vauhteja siellä. Yks kerta kun me oltiin Mestareiden kanssa siel roikuin pää alaspäin sielä.” Lapsi 1

”No, se kun pelataan ja piirretään.” ”Meillä pelataan villikissaa ja kaikkee muuta.” ”Silleen, että aikuinen on mukana.” Lapsi 3

Vaikka päiväkodissa oli lasten mukaan kivaa, mahtui hoitopäivään myös tylsiä asioita. Haastattelut lapset kokivat, että päiväkodissa oli tylsää ulos meneminen tai tappeleminen. Yhden lapsen mukaan syöminen oli tylsää.

Illaksi tai yöksi hoitoon jääminen jakoi lasten mielipiteitä. Osa lapsista kertoi, että oli ihan kiva jäädä hoitoon illaksi tai yöksi kun taas osa lapsista kertoi illaksi tai yöksi jäämisen olevan kurjaa. Muutama lapsi ei oikein osannut sanoa miltä tuntuu jäädä illaksi tai yöksi hoitoon.

Vuorohoidossa ehkä eniten esitetty kysymys lasten taholta on: ”Milloin mua haetaan? Vaikka päivähoitoon tuleminen oli lapsista kivaa, miettivät he usein milloin tai monelta heitä haetaan. Osa lapsista tiesi monelta tai milloin (esimerkiksi seuraavana päivänä) heitä haetaan. Muutamat mainitsivat, että he tiesivät, milloin heitä haetaan, varsinkin, jos se oli heille kerrottu tai jos he sitä aikuiselta kysyivät.

Jokaisen ryhmän tiimeissä aikuiset suunnittelevat toiminnan aina viikoksi eteenpäin. Nämä suunnitelmat löytyvät päiväkodin eteisten kuivauskaappien ovista niin, että myös vanhemmat näkevät ne. Aina lapset eivät tienneet mitä hoitopäivän aikana tapahtui. Lapset olivat kuitenkin halukkaita tietämään hoitopäivän ohjelmasta, etenkin mitä heti seuraavaksi tulisi tapahtumaan. Vain yksi lapsi koki saavansa esittää toiveita toiminnan suhteen. Lapset kokivat, että he voivat itse vaikuttaa päiväkodissa viettämäänsä aikaan esim. leikkikartan avulla. Leikkikartta on ryhmätilan seinällä oleva taulu, jossa on eri leikkien kuvia, esimerkiksi lego-, barbi- ja kotileikki, kuva ateljeesta ja jumppahuoneesta. Lapsilla oli omilla nimillä merkityt pyykkipojat, jotka he laittoivat sen kuvan kohdalle, jossa leikkivät. Eräs haastatelluista ilmaisi asian näin:

”Paitsi me saadaan mennä sinne kun me halutaan kun meillä on pyykkipojat” Lapsi 3

Usein lapsi tulee hoitoon kesken toiminnan siten, että esimerkiksi esikouluhetki tai askartelutuokio on jo käynnissä. Lapset kuitenkin pääsevät mukaan näihin hetkiin. Joskus kuitenkin käy niin, että lapsen oma ryhmä on jo ehtinyt lähteä retkelle, luistelemaan tai läheisen koulun jumppasalille, jolloin lapsi jää toisen ryhmän hoitoon. Lapsista seitsemän koki kesken toiminnan hoitoon tulemisen kurjana, yksinäisenä, yksi jopa inhottavana. Yksi sanoi sitten vaikka piirtelevänsä. Eräs tyttö totesi reippaasti:

”No, vähän harmittaa, ei se paljon.” Lapsi 1

Kysymys ”onko päiväkodissa jotakin mitä on pakko tehdä tai mitä ei haluaisi tehdä” sai lapset miettiä. Osa lapsista koki, että päiväkodissa ei ole mitään, mitä on pakko tehdä tai mitä ei haluaisi tehdä. Osa oli sitä mieltä, että on pakko siivota leikit. Eräs lapsista totesi että, että ei haluaisi askarrella, koska se on vaikeaa:

”Kukan tekeminen, koska se on vaikeaa.” Lapsi 9

Mutta ehkä vähän yllättäen joskus leikkiminenkin saattaa tuntua pakonomaiselta:

”No mä en tykkää leikkiä” .... miettii ... ”Mutta joskus mä tykkään olla täällä.” Lapsi 6

Osa lapsista kertoi, että on saanut päiväkodissa tehdä kaikkea sitä, mitä on halunnut. Lapsilla oli myös toiveita toiminnasta, kuten että saisi olla enemmän ateljeessa, pääsisi uimaan, saisi olla tietokoneella tai olisi enemmän retkiä. Eräs haastateltava toivoi haaveellisena:

” No semmonen, että saa tulla tänne heti aamusta tänne ateljeehen. ”

Lapsi 3

9.2 Leikkiminen, kaverit ja kiusaaminen

Leikkiin, kavereihin ja kiusaamiseen liittyvät kysymykset innostivat lapsia keskustelemaan aiheista enemmänkin. Kaikki lapset osasivat kertoa heti, kenen kanssa he leikkivät päiväkodissa, kuka on heidän paras kaveri ja mikä paras leikki. Parhaita leikkejä olivat prinsessa-, koti- ja autoleikit. Lapset kertoivat leikeistä näin:

” Kaikkee mitä me keksitään, prinsessaa. ” Lapsi 8

” No, autoilla leikkiminen. ” Lapsi 2

” Ihan kivoja juttuja. Aina jotain. Kotia. ” Lapsi 9

Aina leikkiminen ei pääty lasten yhteisestä päätöksestä, vaan valitettavan usein varsinkin vuorohoidossa leikki päättyy, kun lapsi lähtee kesken leikin kotiin. Lasten mielestä oli kurjaa, kun kaveri lähti kesken leikin kotiin, varsinkin jos jäi yksin.

” Ihan kurjalta, no sitten mulla ei ole mitään leikkikaveria. ” Lapsi 6

” Pahalta, jos mulla ei oo kaveria ja mä leikin yksin. .... on mun kaveri ja me ollaan ihan kahdestaan .... kaa. ” Lapsi 10

Parhaan kaverin lähdettyä kesken leikin osa lapsista koki löytävänsä heti uuden kaverin tai leikkivät mielellään myös yksin. Lapset kommentoivat asiaa näin:

” No enmä oikein tiää. ” Lapsi 2, H: ” Saatko heti uuden kaverin? ” Lapsi 2: ” No en aina ihan heti. Minä vaan sitten etsin sen. ”

”No se on sit kivaa, kun mä leikin ..... kaa yksin, tai sit mä alan leikkii ..... tai ..... kaa.” Lapsi 3

” No ihan kivalta tuntuu, kun sitten mä voin leikkiä yksin.” Lapsi 4

Leikki ja kaverit olivat lasten mielestä parasta arkea päiväkodissa. Mutta valitettavasti päiväkotikäiset kokevat myös kiusaamista. Kysymykset kiusaamisesta herättivät lapsissa tunteita kuten suuttumusta ja surua. Yhdeksän lasta kymmenestä koki, että päiväkodissa kiusataan, ja osasi myös nimetä kiusaajat tai kokemansa kiusaamisen muodon. Kiusaamisena koettiin mm. töniminen, selkään työntämisen tai oman lelun repiminen.

” Siillee et se tönii aina ja kaikkee..” Lapsi 3

” No ... on joskus repinyt mun nallee.” Lapsi 6

” Jumpassa. Vetää selästä.” Lapsi 4

Osa lapsista koki uskaltavansa kertoa aikuiselle, jos heitä kiusataan. Osa oli sitä mieltä, etteivät uskalla kertoa. Lapset toivoivat, että aikuinen puutuisi kiusaamiseen. Lasten toiveita kiusaamistilanteissa oli, että aikuinen tekisi kiusaajalle samoin kuin kiusaaja oli tehnyt kiusatulle lapselle. Lasten toiveita olivat myös, että kiusaaja laitettaisiin jäähylle tai nukkumaan tai että aikuinen kertoisi toisille aikuisille kiusaamisesta.

” No tekis niille samallalailla, no suuttuis ja ainaki laittais vähäks aikaa jäähylle.” Lapsi 1

”No sanotaan ettei kiusata, mutta .... ei aina tottele...no, laitetaan nukkumaan aina jos joku kiukuttelee.” Lapsi 3

”Mä voisin väittää, että tollasta ei saa tehdä varsinkaan toisille mut ... vaan kiusaa ja kiusaa.”... ” Et veis nukkumaan, veis puuhun tai johonkin.” Lapsi 9,

” Puhuis toiselle aikuiselle”... ”Että joku on kiusannut mua” Lapsi 10

9.3 Yöksi tuleminen ja yön viettämien päiväkodissa

Uudelleen kysyttäessä ”miltä tuntuu jäädä yöksi hoitoon?” osa lapsista kertoi yöksi päiväkotiin jäämisen tuntuvan kurjalta tai he eivät oikein osanneet sanoa. Muutaman lapsen mukaan tuntui ihan hyvältä jäädä yöksi päiväkotiin. Vain muutama lapsista kertoi nukkuvansa päiväkodissa hyvin, yksi kertoi nukkuvansa ”*pahasti*”. Lapset kertoivat, etteivät he aina tiedäneet, missä aikuinen on heidän ollessaan yötä päiväkodissa. Osa lapsista kertoi tietävänsä, että aikuinen on viereisessä huoneessa, kun he nukuivat.

”No en!” Lapsi 1, jatkuu: ”Mis ne yleensä on?”

”Se menee pois...” jatkuu: ”Se on toisessa huoneessa.” Lapsi 3

Muutama lapsi kertoi tuntuvan ihan hyvältä herätä päiväkodissa. Eräs lapsi totesi:

”Luulen, että olen kotona herännyt, mutta olenkin täällä herännyt.”

Lapsi 2

Herättyään lapset toivoivat, että aikuinen ottaisi syliin. He toivoivat myös, että pääsivät heti omaan ryhmään.

”Mä toivoisin semmoista, että mä saisin olla vähän aikaa rauhassa”

lapsi 3, jatkuu: ”(oman ryhmän) sohvalle”

9.4 Lasten kokemukset pelkäämisestä

Osa lapsista kertoi, ettei heitä pelota päiväkodissa mikään. Osa lapsista kertoi pelkäävänsä ja erityisesti yöllä. Useimmat lasten pelot tuntuivat liittyvän juuri nukkumiseen, kuten pahojen unien näkemiseen tai siihen, jos ei ollut omaa unikaveria. Myös niin sanotun nukkarin valo saattoi häikäistä tai vessa tuntui olevan kaukana. Lapset kertoivat peloistaan seuraavasti:

”Ei mutta, jos on pimeä metsä, niin kyllä minua sitten pelottaa.” Lapsi

2

” Et tulee tiikeri, niil on terävät kynnet.”... miettii... ”Mä nään pahoja unia.”... miettii... ”Että hirviöitä on olemassa.” Lapsi 5

” Se valo häikäsee”...miettii...” No toi kun siin lähellä ei oo vessaa ja mua pelotti silloin, kun mulla ei ollut omaa unikaveria.” Lapsi 8

” Joo, nukkuminen.” Lapsi 9

” Mua pelottaa olla täällä kun tota niin toi kummitus tulee mun kotiin.” Lapsi 10

Muutama lapsista kertoi uskaltavansa kertoa aikuiselle, jos yöllä pelotti. Osa lapsista oli taas pohti, etteivät uskaltaisi kertoa aikuiselle yöllisistä peloistaan. Toiveita siitä, mitä aikuinen tekisi silloin kuin pelottaa, oli että aikuinen esimerkiksi ”silittäis” tai että saisi jäädä aikuisen kanssa hereille.

” Silittäis.”Lapsi 3

” No että jäisin hereille aikuisen kanssa.” Lapsi 2

Päiväkodissa oleminen tuntui myös turvalliselta, kun oli paljon aikuisia ympärillä. Eräs lapsi mainitsi asian näin:

” No kotona vähän pelottaa kun on alkanut olemaan niin piimeetä öiseen aikaan, kun on niin pimeetä” H: ”Mutta päiväkodissa ei pelotta?” ”Ei, kun on niin paljon aikuisia.” Lapsi 2

9.5 Lasten kokemukset ikävästä

Lähes kaikki haastatellut lapset kokivat tuntevansa ikävää päiväkodissa ja osa heistä erityisesti yöllä. Ikävästä keskustelu sai lasten ilmeet vakaviksi, jopa surullisiksi. Lapset ikävöivät äitiä, omaa kotia, sisarruksia ja isiään.

” Ää.. äitii.” Lapsi 5

” No välillä kun on yötä. Välillä vaan...” Lapsi 1, miettii... ” Äitiä on välillä.”

” Äitiä ja omaa kotia ” Lapsi 8, ” mutta enää ei oo äitiä ikävä vaan omaa kotia. ”

*” Mun kaksi isoasiskoa ja mun kaks koiria ja mun äitiä ja mun isiä. ”
Lapsi 10*

Vain osa lapsista koki uskaltavansa kertoa aikuiselle, jos heillä oli ikävä. Yksi lapsista sanoi kertovansa kotona, jos oli ollut päiväkodissa ikävä. Lapset toivoivat, että aikuinen ottaisi syliin, lukisi jotain, pelaisi, juttelisi tai juttelisi toisille lapsille, että nämä leikkisivät heidän kanssaan, kun heillä oli ikävä. Lapset kertoivat ikävästään näin:

” Syliin. ” Lapsi 5

” Mennä syliin. ” H: ” Niin, saat sä olla täällä päiväkodissa niin paljon kuin haluat sylissä? ” ” No harvemmin. ” Lapsi 2

9.6 Uskaltavatko lapset kertoa aikuiselle?

Lapset viettävät suuren osan ajastaan päivähoidossa. Lapsi tarvitsee aikuista selviytyäkseen päivähoitopäivästä. Lapsi tarvitsee aikuista, joka on lähellä, auttaa, lohduttaa ja kannustaa. Lapsen turvallisuuden tunteen ja hyvän kehityksen peruskiviä on luottamus aikuiseen. Se tapa, jolla aikuinen huomioi ja kohtaa lapsen sekä vastaa hänen tarpeisiinsa, herättää erilaisia tunteita kuten mielihyvää, turvallisuutta tai pelkoa ja turhautumista. Lapsi voi pelätä ja jännittää sellaisia asioita, joita aikuinen ei välttämättä huomaa. Lapset kokivat, etteivät he aina uskalla kertoa aikuiselle esimerkiksi kiusaamisesta, peloista tai ikävästä.

” Siks kun mua vähän pelottaa tarhassa. ” Lapsi 6

” Joutuu taas mennä nukkuu. ” Lapsi 5

” No minä kertoisin kotona sen. ” Lapsi 2

” E-en. ” H: ” miksi? ” ” Siks kun mä oon niin kurja, niin kurja olla yöttä. ” Lapsi 2

Onneksi on myös lapsia, joilla on tarvittaessa rohkeutta kertoa aikuiselle omista tunteistaan ja joilla on luottamus omiin taitoihin. Eräs lapsi ilmaisi asian näin:

” No saan rohkeutta jos tahdon.” Lapsi 2

9.7 Hyvä hoitaja ja toiveet päiväkodille

Kysymykseen ”millainen on hyvä hoitaja päiväkodissa” jokainen lapsi vastasi nimeämällä jonkun aikuisen, josta piti eniten. Kaksi lasta nimesi saman aikuisen, kahdeksan nimesi eri aikuisen. Muutama osasi myös kertoa, miksi juuri tämä aikuinen oli heidän mielestään se paras aikuinen päiväkodissa. Hyvän hoitajan kriteereitä lasten mielestä olivat: kun aikuinen pitää sylissä, on kivan näköinen, on höpsö, ottaa mukaan ja tykkää olla ateljeessa (askarteluhuoneessa):

” Kun se pitää mua sylkyssä.” Lapsi 2

” Koska se tykkää ateljeehommista, mäkin tykkään.”Lapsi 1

”Koska se on kivan näköinen.” Lapsi 4

”Se käskee, että joku tulee sen perää.” Lapsi 9

”Se on niin höpsö.”Lapsi 7

Myös toivekysymykseen eli ”mikä olisi kivointa mitä päiväkodissa voisi tapahtua” vastasivat kaikki lapset. Toiveet jakaantuivat retkestä Linnanmäelle, värittämiseen ja erilaisten juhlien järjestämiseen. Muitakin toiveita oli esimerkiksi, että päiväkodissa oli pomppulinna pihalla, aamupiisissä laulettaisiin ja leikittäisiin ja että olisi paljon kavereita. Lapset kertoivat toiveistaan seuraavasti:

” Täällä ois isot juhlat ja täällä ois paljon karkkii.”Lapsi1

” Aamupiiri... et siin leikitään, lauletaan.” H: lempilaulu? - ” autolaulu.” Lapsi 5

” Että täällä ois pomppulinna. joka ois portin täällä puolella.” Lapsi 9

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lapset tulevat mielellään Hansin päiväkotiin. Heillä on kavereita ja leikkiminen on parasta puuhaa. Jokaisella haastatelluista lapsista oli päiväkodissa oma hyvä kaveri, jonka kanssa leikit sujuivat. Kaverin lähteminen kotiin kesken leikin tuntui harmittavan muutamia lapsia, mutta useimmat kokivat saavansa heti uuden kaverin tai voivansa leikkiä yksin. Vaikka oma tutkimukseni näyttikin tässä kohdin valoisalta, ei tilanne aina ole välttämättä näin. Esimerkiksi Jonsdottir on tutkinut ruotsalaisia esikoululaisia ja heidän kaverisuhteitaan, tyttöjen ja poikien eroja kaverisuhteiden luomisessa ja aikuisten vaikutuksia kaverisuhteiden luomiseen. Hänen tutkimusten mukaan joka yhdeksäs lapsi kokee, ettei koskaan tule valituksi kenenkään kaveriksi ja että viidellä lapsella sadasta ei ole ystäviä. Tämä voitaisiin osittain selittää sillä, että lasten omat suhteet ovat rikkinäiset ja että ystävyysuhteet eivät tee tästä poikkeusta. (ks. Jonsdottir 2007, 164.)

Jonsdottirin tutkimuksen tulokset näyttivät myös, että on yhteyksiä sillä, miten lapset käsittävät omia suhteitaan ja miten kasvattajat arvioivat lasten sosiaalisia taitoja ja valmiuksia. Jonsdottirin (2007, 149) tutkimuksen mukaan oli yllättävää, että näyttää siltä, että kasvattajat kokevat lapset yhtä iloisiksi riippumatta onko heillä kavereita esikoulussa tai ei.

Jonsdottir vahvistaa käsitystäni, että henkilökunnan käsitykset ja odotukset lapsista vaikuttavat siihen, että lapset pyrkivät toimimaan näiden käsitysten mukaisesti. Lasten teot ja toimet sosiaalisissa tilanteissa vaikuttavat henkilökunnan käsityksiin lasten taidoista ja valmiuksista samanaikaisesti kuin henkilökunnan käsitykset vaikuttavat lasten sosiaalisiin suhteisiin. (Jonsdottir 2007, 161). Kasvattajien päiväkodeissa on tärkeää ymmärtää, millainen vaikutus aikuisen käsityksellä lapsesta on hänen omaan käsitykseensä itsestään.

Kaikki haastattelemani lapset olivat kokeneet kiusaamista. He toivoivat, että kiusaajia rangaistaisiin tai että aikuinen ainakin puuttuisi tilanteeseen. Kyrönlampi-Kylmäsen tutkimuksesta ilmeni, että lapsen turvattomuuden tunne liittyi päiväkodissa kiusaamiseen, vertaisryhmän ulkopuolelle jättämiseen tai siihen, kun hän odotti viimeisenä lapsena päiväkodin pihalla vanhempansa (2007, 157). Osallisuus pienten lasten keskuu-

nessa tarkoittaa kuulumista porukkaan. Se on yhteenkuuluvuuden tunnetta siitä, että tämä on minun ryhmäni, minun paikkani. Me henki luo ryhmään positiivista ilmapii-riä, jossa lasten yhteinen vastuu ryhmästä ja sen jäsenistä kasvaa. Positiivinen ilmapii-ri ja yhteenkuuluvuuden tunne ehkäisee kiusaamista ja jopa vaikeuttaa sitä. (Kirves & Stoor-Grenner, 47.) Lasten kiusatuksi tulemisen tai kiusaajana olemisen kokemusten kannalta on tärkeää, että Vantaalla on viime syksynä aloitettu kiusaamisen vastainen projekti, jossa päivähoidon työntekijät ovat joutuneet pohtimaan kiusaamistilanteita päivähoitossa sekä keinoja niiden selvittämiseen ja ennaltaehkäisemiseen.

Vaikka päiväkodissa on kivaa, tuntevat lapset ikävää silloin tällöin. He ikävöivät omaa kotia, vanhempiaan ja sisarusiaan sekä kavereitaan. Aina he eivät uskalla kertoa päiväkodin aikuisille ikävästään, mutta silloin kun uskaltavat he toivovat, että aikuinen kiinnittäisi enemmän huomiota juuri heihin. He toivovat, että aikuinen pitäisi sylissä, juttelisi, lukisi tai pelaisi jotain. Ikävän kokemisesta todettiin myös Taina Kyrönlampi-Kylmäsen tutkimuksessa (2007, 155). Ikävän tunne päivähoiton aikana vi-rittyy silloin, kun lapsi on omasta mielestään ollut liian pitkään erossa vanhemmis-taan, esim. vanhemman ollessa yön yli kestäväällä työmatkalla. Kyrönlampi-Kylmänen toteaa, että päiväkotia on osaltaan lapselle vanhemman muistelupaikka. Päiväkodin tunnelmaa sävyttävät kaipaus ja ikävän tunne vanhempaa kohtaan. Kaipauksessa on kyse lapselle vakavasta tunteesta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 154.)

Vaikka lapset tulevat mielellään hoitoon, yöksi jääminen mietitytti lapsia ja useimpien haastateltujen mielestä yöksi jääminen oli joko kurjaa tai jopa, kuten eräs lapsista ker-toi, inhottavaa. Heitä voi pelottaa yöllä, aina he eivät tiedä, missä aikuinen on, tai he eivät uskalla kertoa yöllisistä peloistaan aikuiselle. He toivovat pelätessään tai ikä-vöidessään, että aikuinen silittäisi heitä tai että saisi jäädä hetkeksi hereille aikuisen kanssa. Lapsen kehityksen ja luottamuksellisten suhteiden kannalta on tärkeää tunnis-taa ja reagoida lapsen tunteisiin. Mikkola ja Nivalainen ovat pohtineet samaa asiaa. Kun lapsi pelkää tai on hädissään, hän tarvitsee lohdutusta. Lapsi voi pelätä ja jännit-tää monia sellaisia asioita, joita aikuinen ei välttämättä huomaa. Lapsen pahanolon ja hädän tajuaminen ja jakaminen auttaa lasta kohtaamaan ja sietämään tunteita, jotka muuten voivat vaarantaa lapsen hyvinvointia ja oppimista. Monien tutkimusten mu-kaan pitkäaikainen stressi heikentää lapsen kykyä jäsentää ja sisäistää uusia kokemuk-sia ja suuntaa lapsen tietoisuutta oppimisen sijaan lähinnä käsillä olevista hetkistä sel-viytymiseen. Stressi heikentää muistia ja kykyä seuloa ympäriltä tulevia ärsykeitä,

mikä näyttäytyy usein levottomuutena, tuskaisuutena ja keskittymiskyvyn puutteena. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21.)

Lasten haastatteluista kävi ilmi myös, että emme kuuntele lasten toiveita esim. toiminnan suhteen tai anna heille mahdollisuuksia esittää niitä. Leikkikartta on hyvä väline lapselle itselleen valita mieleinen leikki tai toiminta ja siten mahdollistaa lasten omaa osallisuutta. Lapset toivoivat tietävänsä paremmin, mitä hoitopäivän aikana tapahtuu tai ainakin mitä tapahtuu seuraavaksi. Hoitopäivään sisältyy lasten mielestä myös tylsiä hetkiä: aina ei huvittaisi lähteä ulos, ulkona on tylsää, askartelu voi olla vaikeaa jne. Vaikka toiminnan pitäisi olla lapsilähtöistä ja lapsia kuuntelevaa, huomioimmeko me aikuiset aina lasten toiveet? Olisiko esim. joskus parempi antaa lasten jäädä sisälle leikkimään juuri rakennettua ja kehiteltyä leikkiä, kuin pakottaa lapsia lähtemään ulos vain siksi, että joka päivä on ulkoiltava?

Huolestuttavaa on, että lapset eivät aina koe meitä aikuisia turvallisena. He eivät aina voi kertoa meille ikävästään, peloistaan tai toiveistaan. Vanhemmat toivoivat vuoden 2008 pääkaupunkiseudun kuntien päivähoidon asiakaskyselyssä kehittämiskohteeksi päivähoidossa lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtimisen. Vantaan hyvinvointityöryhmän yhtenä tavoitteena on ollut, että lapsi kokee päivähoitopaikan turvalliseksi ja viihtyisäksi kasvu ympäristöksi. On tärkeätä, että lapsi tuntee yhteenkuuluvuutta yhteisöönsä ja saa kannustavaa palautetta päivittäisessä arjessa sekä apua ongelmatilanteissa. John Bowlby (1957), jota tämänkin päivän lapsuudentutkijat siteeraavat, on todennut jo yli 50 vuotta sitten, miten tärkeitä lasten turvalliset ja luottamukselliset suhteet ensin äitiin sekä myöhemmin lasta hoitaviin henkilöihin ovat hänen kehityksensä kannalta.

Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 21) mukaan luottamus syntyy sitoutumisesta eli että aikuinen on ja pysyy lapsen lähellä, hyväksyy lapsen omana itsenään ja auttaa ja kannustaa lasta. Aikuisen toiminnassa on ratkaisevaa se herkkyyys, jonka avulla hän tunnistaa lapsen erilaisia tunnetiloja kuten esimerkiksi iloa, jännitystä, pelkoa tai surua. Ilman tätä herkkyyttä aikuisen on vaikea ymmärtää lapsen aloitteita ja mielenkiinnonkohteita tai sitä mitä lapsi kulloinkin haluaa tai toivoo. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21.) Vaikka Educare-mallin mukaan oppimisen merkitys korostuu ja hoidon merkitys pienenee lapsen kasvaessa, ei saa unohtaa läheisyyden, luottamuksen ja turvallisuuden tunteen merkitystä lapsen kehitykselle.

Olemme joskus henkilökunnan kesken pohtineet, miltä lapsista mahtaa tuntua, kun meitä aikuisia on niin paljon. Jokaisella haastatellulla lapsella on oma lempiaikuinen, joten varmasti meitä kaikkia aikuisia tarvitaan päiväkodissamme; jokainen meistä voi olla lapselle se paras aikuinen. Itseäni lasten vastaukset aikuisista ilahduttivat, sillä tunnen nämä aikuiset ja he kaikki ovat aivan erilaisia persoonia. Näin me erilaiset persoonat voimme olla suuri rikkaus Hansin päiväkodin lapsille, jokaisella erilaisella lapsella on mahdollisuus löytää oma mieluinen aikuinen. Vaikka tämä aikuinen ei olisi-kaan joka päivä töissä, on varmasti niitä hetkiä, jolloin se oma mukava aikuinen on paikalla ja lapsen päivä hoidossa voi näin olla vielä hitusen mukavampi.

Ei voida kategorisesti sanoa, että vuorohoito on hyvää tai huonoa vaan sitä tulisi tarkastella yksilöllisesti kunkin lapsen kohdalla lasta kuunnellen. Osallisuuden kunnioittaminen ja sen näkyminen asiakastyössä edellyttää osallisuuden valitsemista yhdeksi työskentelyä ohjaavaksi periaatteeksi. Lapsen osallisuuden rakentaminen lähtee siitä ainutkertaisesta lapsesta, joka asiakkaana on. (Muukkonen 2009, 134.) Tarkasteleepa päivähoitoa yhteiskuntatieteellisestä tai kasvatustieteellisestä näkökulmasta tärkeintä on huomioda lapsi päivähoidon asiakkaana. Hän viettää paljon aikaa hoidossa, hänellä on ystäviä, hän opettelee vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisuutta leikeissä, hän oppii puolustamaan itseään ja oikeuksiaan. Hänellä on toiveita ja ajatuksia siitä, miten hän haluaisi hoidossaoloaikansa viettää. Hän kaipaa aikuisen turvaa, tukea ja lohdutusta kasvaakseen tasapainoiseksi, ainutlaatuiseksi yksilöksi tässä yhteiskunnassa; yksilöksi, jolla on rohkeutta kertoa tunteistaan.

11 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja validius mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.) Koska laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on vaikea osoittaa mittarein, olen pyrkinyt selostamaan tutkimukseni toteutuksen mahdollisimman tarkasti luvussa 9 Tutkimuksen toteutus ja analysointi. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteutumisesta (Hirsjärvi ym. 2009, 222.)

Koska halusin tutkia lasten kokemuksia vuorohoidosta, valitsin haastateltavat lapset siten, että he jokainen ovat hoidossa myös viikonloppuisin ja öisin. Saatuani tutkimusluvan Vantaan kaupungilta lähetin vanhemmille tutkimuslupalaput hyvissä ajoin. Tar-

kistutin teemahaastattelurungon sekä ohjaavalla opettajallani että päiväkodinjohtajalla. Oma tutkimukseni yleistettävyyys rajautuu haastattelemini lasten mielipiteisiin, mutta tutkimuksen tuloksista löytyy myös yhteneväisyyksiä esim. Taina Kyrönlampi-Kylmäsen tutkimuksen Arki Lapsen kokemana kanssa (2005), Laura Kirveen ja Maria Stoor-Grennerin tutkimukseen Kiusaavatko pienetkin lapset sekä Fanny Jonsdottirin tutkimukseen Barns kamratrelationer i förskolan (2007).

Toteutin tutkimukseni siten, että sen voisi tehdä samoin uudestaan. Tosin haastattelurunkoa laatiessa olisi paremmin otettava huomioon lasten taidot ja tavat vastata kysymyksiin. Vaikka ajoittain olen pohtinut itsekseni tutkimukseni arvoa, olen silti halunnut tehdä tämän tutkimuksen rehellisesti, taitojeni mukaan ja kunnioittaen lasten mielipiteitä.

12 JÄLKIVIISAUTTA

Tässä opinnäytetyössäni olen saanut toteuttaa haaveeni haastatella lapsia heidän kokemuksistaan vuorohoidossa. Aluksi epäilin kuitenkin tällaisen tutkimuksen riittävyyttä ja sen arvoa. Tuonko esille mitään uutta tai mullistavaa, mihin tutkimuksellani pyrin, riittääkö vain se, että tuon esille lasten kokemukset heidän omilla sanoillaan?

Opinnäytetyössäni piti olla alun alkaen kaksi polkua eli lasten kokemukset vuorohoidosta ja aikuisten ja lasten kohtaavuus vuorohoidossa. Nämä kaksi polkua olisin sitten yhdistänyt ja yrittänyt saada esille sen, miten lapset kokevat aikuisten vaihtuvuuden ja tilanteiden muuttumisen päiväkodissa. Vantaan kaupunki on ottanut yhdeksi pääteemakseen varhaiskasvatuksessa lapsen äänen kuulemisen. Niinpä minäkin päätin keskittyä enemmän juuri lapsen äänen kuulemiseen. Tämän päätöksen tekeminen helpotti huomattavasti tutkijan rooliani.

Koska olen tutkijana vasta alkumetreillä, on tämän opinnäytetyön tekeminen ollut itselleni vaativa ja hidas prosessi. Näin jälkeempäin ajatellen, jos olisin ollut taitavampi, olisin voinut luoda ja kehittää mielekkään haastattelurungon, jonka avulla päivähoidossa lasten kanssa voisi keskustella ja arvioida heidän viihtymistään hoidossa. Toki tällaisen haastattelun olisi voinut tehdä aiemminkin, epävirallisemmin ilman teoreettista viitekehystä, yhtenä keinona kuulla lasten ääntä. Toivonkin, että jatkossa lapsilta kyseltäisiin enemmän, mitä he toivovat hoidossa olemiseltaan, miten he ymmärtävät

heitä koskevat päätökset, uskaltavatko he aina ketoa meille aikuisille toiveistaan tai peloistaan, luottavatko lapset meihin aikuisiin.

Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani ja eri tutkimuksia lukiessani olen pohtinut, että meillä Suomessa on loistava päivähoito. Kehitys lasten arvostamiseen ja kuuntelemiseen on huikea. Omassa lapsuudessani 1960-luvun alussa ei juuri lasten mielipiteitä kysytty ja keskustelu liittyi lähinnä aiheisiin, mitä saa tehdä tai pikemminkin mikä oli kiellettyä. Tämän päivän päivähoidossa korostuu lapsilähtöisyys, joka pikkuhiljaa pelkästä usein käytetystä sanasta on siirtymässä toimintaan.

Tätä opinnäytetyötäni työstäessäni ja eri tutkimuksia päivähoidosta lukiessani olen joutunut pohtimaan myös omaa ammatillisuuttani. Löysin itseni useammasta kuin yhdestä tutkimuksesta, enkä aina positiivisessa mielessä. Omat silmäni aukenivat monilta osin, miten tätä työtä tehdään ja miten sitä voisi parhaimmillaan tehdä. Miten paljon me päiväkodin työntekijät syylistymme turhiin selittelyihin ja epäolennaisuuksiin, ettei meidän tarvitsisi olla oikeasti läsnä lapselle? Hyväksymmekö sen, että se, mitä me lapselle tarjoamme, ei välttämättä tunnu hänestä hyvältä? Olemmeko valmiita kuuntelemaan lapsen kritiikkiä, tekemään tai muuttamaan toiminnassamme jotakin? Väheksymmekö me lapsen tunteita? Tämän tutkimuksen aikana yhdeksi mielenkiintoiseksi aiheeksi nousi ajatus siitä, luottavatko lapset meihin aikuisiin, mitä luottamus lapsen kasvulle ja kehitykselle merkitsee, miten luottamusta rakennetaan siinä ihmissuhdeviidakossa, jossa lapsi suurimman osan ajastaan viettää?

13 JATKOTUTKIMUSAIHEITA

Vuorohoidossa olevia lapsia olisi mielenkiintoista tutkia edelleen. Nina Sajaniemi on tutkimusryhmänsä kanssa tehnyt viidessätoista helsinkiläisessä ja kolmessa espoolaisessa päiväkodissa tutkimuksen, jossa lasten syljestä mitattiin kortisolitasoja. Liian korkeat tai liian matalat kortisoliarvot saattavat viitata elimistön ylikuormittumisen tilaan, joka saattaa jarruttaa lapsen kehitystä tai vaikeuttaa oppimista. (Ukkonen 2008.) Olettamukseni on, että vuorolapsilla kortisolimäärien muutokset voivat olla suurempia kuin normaaliaikaisten päiväkotien lapsilla. Jos näin on, olisi mielenkiintoista tutkia, miten vuorohoidossa olevien lasten pitkittyneet kortisolimäärät vaikuttavat heidän kehitykseensä. Toisaalta lastenkokemuksia vuorohoidosta voisi tutkia paljon lisää esimerkiksi haastattelemalla kouluikäisiä lapsia, miten he muistavat omaa olemistaan vuorohoidossa ja millaista hoito heidän mielestään näin jälkeenpäin olisi voinut par-

haimmillaan olla. Vuorohoidossa kuten normaaliaikaisessakin päivähoidossa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Myös heidän haastatteleminen heidän kokemuk-
sistaan voisi olla erittäin mielenkiintoisia. Miltä mahtaakaan tuntua lapsesta, joka on
muuttanut Suomeen vain muutama päivä aikaisemmin ja joutuu heti yöhoitoon päivä-
kotiin vailla yhteistä kieltä henkilökunnan tai toisten lasten kanssa?

LÄHTEET

- Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa: Alanen, L & Karila, K (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, s.14.
- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa: Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Bowlby, J. 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Honkela, T. 2006. Samaa suomea - Aikuisen ja lapsen kielen eroista. Teoksessa: Karlsson, L (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes, s. 77
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Jonsdottir, F. 2007. Barns kamratrelationer i förskolan. Malmö Högskola. Lärarutbildningen. Saatavissa: <http://www.mah.se/muep> [viitattu 27.1.2011]
- Kalliala, M., 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Tampere: Juvenes Print.
- Karila, K. 2009. Lapsuudentutkimus ja päiväkotien toiminta. Teoksessa: Alanen, L & Karila, K (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta, s. 249. Tampere: Vastapaino.
- Karila, K. & Nummenmaa, A R. 2006. Kasvatusvuorovaikutus ja yhteisöllinen työ-
kulttuuri. Teoksessa: Karila, K., Alasuutarim M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A R. & Rausku-Puttonen, H (toim.) Kasvatusvuorovaikutus, s.34. Tampere: Vastapaino.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Karlsson, L. 2006. Lapsitiedosta lasten omaan tietoon ja kulttuuriin. Teoksessa: Karlsson, L. (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes, s.10

Kirves, L. 2010. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma päiväkodissa. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Onni löytyy arjesta. Esite.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. Kiusaavatko pienetkin lapset? Fram

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mobbar även små barn? Luento. 5.10. 2010. Vantaa.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito, työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Blookwell oy.

Koivunen, R. Haastattelu 2010. Vantaa. Hansin päiväkot.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Laki lasten päivähoidosta 36/1073. Stakesin internetsivut.

Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait. Stakesin internetsivut. Päivitetty 12.12.2006. Saatavissa:

http://varttua.stakes.fi/FI/LaitJaLinjaukset/lait/lasten_paivahoitoa_ja_esiopetusta_koskevat_lait.htm [viitattu 25.3.2010].

Lehtinen, A.-R. 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa: Alanen, L & Karila, K (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta, s.110. Tampere: Vastapaino.

Lehtinen, A-R. 2009. Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa: Alanen, L & Karila, K (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta, s.153. Tampere: Vastapaino.

Lumioksa, P. 2009. Haastattelututkimus Vantaan päiväkodeissa, 5 - 6-vuotiaat lapset päivähoidonlaatua arvioimassa. Vantaan kaupungin kotisivut. Saatavissa: http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;216;7465;102001 [viitattu 1.3.2010].

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009 Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärven Offset Oy.

Muita asiakirjoja (2010). Stakesin internetsivu. Päivitetty 2.3.2010. Saatavissa: http://varttua.stakes.fi/FI/LaitJaLinjaukset/muita/muita_asiakirjoja.htm [viitattu 30.3.2010]

Muukkonen, T. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa: Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Nummenmaa, A R. 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa: Karila, K., Alasuutarim M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A R. & Rausku-Puttonen, H (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, s.19.

Petäjäniemi, T. & Pokki, S. 2010. Selvitys päivähoidon ja varhaiskasvatuksen asemasta valtionhallinnossa. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name.. [viitattu 6.3.2011]

Pääkaupunkiseudun kuntien päivähoidon asiakaskysely 2008 Vantaa. Vantaan kaupungin kotisivut. Saatavissa: http://www.vantaa.fi/i_listasivu.asp?path=1;220;4720;2417 [viitattu 30.3.2010]

Raatikainen, P. 2004. Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus

Salmi, K. 2009. Esikoululaisten kokemuksia kiireestä. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://publications.thesis.fi/handle/10024/5074> [viitattu 30.3.2010]

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa: Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus, s.95.

Ukkonen, A. 2008. Varhaiskasvatuksesta kaikki alkaa. Suomen kulttuurirahasto. Tammenlastuja 4. Saatavissa: <http://www.skr.fi/default.asp?docId=15490> [viitattu 27.3.2011]

Vantaan kasvatus ja koulutuspoliittinen ohjelma 2010.

Varhaiskasvatuksen hyvinvointityö toimintayksiköissä.

Haastattelurunko

HOITOON TULEMINEN ja siihen liittyviä kysymyksiä:

- miltä sinusta tuntuu tulla hoitoon Hansin päiväkotiin?
- mikä Hansin päiväkodissa on kivaa?
- mikä Hansin päiväkodissa on tylsää?
- miltä sinusta tuntuu jäädä illaksi hoitoon?
- miltä sinusta tuntuu jäädä yöksi hoitoon?
- tiedätkö aina milloin sinua haetaan?
- mitä toivot, että päiväkodin aikuinen sanoo tai tekee kun tulet hoitoon?

HOIDOSA**Leikkiin liittyviä kysymyksiä:**

- keiden kanssa leikit päiväkodissa? - kuka on paras kaverisi?
- mitä leikkejä leikit/leikitte?
- miltä tuntuu, jos kaveri lähtee kotiin kesken leikin? – saatko heti uuden kaverin?
-

Kiusaamiseen liittyviä kysymyksiä:

- kiusataanko sinua päiväkodissa? - ja jos, niin miten?
- mitä toivot, että päiväkodin aikuinen tekee, jos sinua kiusataan?

Mitä hoidossa tapahtuu:

- tiedätkö mitä hoitopäivän/illan aikana tapahtuu? (mitä aikuiset ovat suunnitelleet?)
- saatko esittää toiveita mitä haluaisit tehdä täällä päiväkodissa?
- miltä tuntuu, jos et ehdi mukaan johonkin toimintaan tai tapahtumaan?
- onko päiväkodissa jotakin mitä on pakko tehdä, mutta et haluaisi tehdä?
- onko päiväkodissa jotakin mitä haluaisit tehdä, mutta et ole saanut tehdä?

YÖ PÄIVÄKODISSA

- miltä tuntuu jäädä yöksi päiväkotiin?
- miten nukut yösi päiväkodissa?
- tiedätkö aina, missä aikuinen on kun olet yötä päiväkodissa?
- miltä tuntuu herätä aamulla päiväkodissa?
- mitä toivot, että päiväkodin aikuinen tekee kanssasi kun heräät?

PELOTTAAKO PÄIVÄKODISSA?

- pelottaako sinua päiväkodissa? – mikä?
- pelottaako yöllä? – mikä?
- uskallatko sanoa aikuiselle, jos sinua pelottaa?
- mitä toivot, että päiväkodin aikuinen tekee, kun sinua pelottaa?

IKÄVÄÄN LIITTYVÄT KYSYMYKSET:

- onko sinulla koskaan ikävä esim. isää tai äitiä tai ikävöitkö kotiin?
- milloin sinulla on eniten ikävä?
- uskallatko tai voitko sanoa aikuiselle, että sinulla on ikävä?
- mitä toivot, että aikuinen tekee silloin kun sinulla on ikävä?

MILLAINEN ON SINUN MIELESTÄ HYVÄ HOITAJA PÄIVÄKODISSA?**LOPUKSI: TOIVE KYSYMYS**

- Mikä on mielestäsi kivointa mitä päiväkodissa voisi tapahtua?

Tutkimuslupa vanhemmilta lapsen haastatteluun

Hei,

opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa Sosionomi ylempi AMK –tutkintoa, suuntautumisvaihtoehtona Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen. Teen opinnäytetyöni lasten kokemuksista vuorohoidosta Hansin päiväkodissa. Opinnäytetyötäni varten haastattelen noin kymmentä lasta heidän kokemuksistaan, mm. miltä tuntuu jäädä yöksi Hansiin, pelottaako ja jos, niin mikä, mikä hoidossa olemisessa on kivointa, mikä tylsintä jne... Tarkoitus on saada lasten oma ääni kuuluviin heidän omista kokemuksistaan. Haastattelut teen syys-lokakuussa ja opinnäytetyöni on valmis keväällä 2011. Analysoin lasten haastattelut anonymieinä, eivätkä lapset tule tunnistetuksi valmiista opinnäytetyöstäni.

Ystävällisin terveisin

Marja-Leena Selenius

Suostun, että lastani _____ haastatellaan yllämainittua opinnäytetyötä varten

Vantaalla _____.2010 _____
huoltajan allekirjoitus